

**LA GUERRA DE SUCESSIÓ A
LA CERDANYA**

ÍNDEX:

1-INTRODUCCIÓ	4
1.1-OBJECTIU	4
1.2-METODOLOGIA	5
1.3-ESTRUCTURA	5
2-CONTEXTUALITZACIÓ	7
2.1-EL NAIXEMENT DE LA NACIÓ CATALANA	7
2.2-L'EXPANSIÓ CATALANA	9
2.3- ELS TRASTÀMARA I LA GUERRA CIVIL CATALANA	13
2.4- ELS REIS CATÒLICS: UNIÓ DE CASTELLA I ARAGÓ	14
2.5-ELS AUSTRIES I LA GUERRA DELS SEGADORS	15
2.6-LA GUERRA DELS NOU ANYS	21
3-LA GUERRA DE SUCCESSIÓ	24
3.1- CARLES II I LA SUCCESSIÓ ESPANYOLA	24
3.2- CAUSES DEL CONFLICTE	27
3.3- LA GUERRA DE SUCCESSIÓ	29
3.3.1- PRIMERA PART DE LA GUERRA (1702-1707)	29
3.3.2- SEGONA PART DE LA GUERRA (1707-1713)	31
3.3.3-LA CAMPANYA CATALANA (1713-1714)	34
3.4-PERSONATGES	36
3.4.1-CARLES II	36
3.4.2-FELIP V	37
3.4.3-ARXIDUC CARLES	38
3.4.4-LLUÍS XIV	38
3.4.5-JOHN CHURCHIL	39
3.4.6-JAMES FITZ-JAMES, DUC DE BERWICK	40

3.4.7-GUIDO VON STARHEMBERG	41
3.4.8-JAMES STANHOPE	42
4- LA CERDANYA AL SEGLE XVIII	43
4.1-L'ABANS I EL DESPRÉS DEL TRACTAT DELS PIRINEUS	43
4.2-POBLACIÓ I ACTIVITAT ECONÒMICA A LA CERDANYA DEL SEGLE XVII	47
4.2.1-POBLACIÓ	47
4.2.2-ACTIVITAT ECONÒMICA	49
4.3-ORGANITZACIÓ POLÍTICA	50
5- LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA CERDANYA	54
5.1- LES CAUSES DEL CONFLICTE A LA CERDANYA	54
5.2- LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA CERDANYA	55
5.3-CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA CERDANYA	65
5.4-PERSONATGES	66
5.4.1-JOAN DE MIQUEL	66
5.4.2-FRANCISCO CARREU	66
5.4.3-FRANCISCO SICART Y ROVIRA	67
5.4.4-FRANCESC BACH I MACIÀ	67
5.4.5-ANTONIO GANDOLFO	68
5.4.6-ADRIEN MAURICE, DUC DE NOAILLES	68
5.4.7-JOSEP MORAGUES	69
6-LES FORTIFICACIONS	70
6.1-MONTLLUÍS	71
6.2-PUIGCERDÀ	75
6.3-BELLVER	81
6.4-CASTELLCIUTAT	85

7-CONCLUSIÓ	90
7.1-DEDUCCIONS A PARTIR DEL TREBALL	90
7.2-CONCLOSIONS SOBRE EL TEMA	91
8-FONTS D'INFORMACIÓ	92
8.1-LLIBRES CONSULTATS	92
8.2-REVISTES I PUBLICACIONS PERIÒDIQUES	93
8.3-RECURSOS ONLINE	95
8.4-CURSOS, CONFERÈNCIES I VISITES	96

1-INTRODUCCIÓ

Normalment la tria del tema a plantejar el Treball de Recerca pot suposar un problema, i no puc dir que el meu cas fos una excepció. Sempre m'ha agradat la història, però em feia por triar un tema històric ja que no s'acosta gens a la modalitat de batxillerat que estic cursant. Però va arribar el dia de triar i sense dubtar-ho vaig demanar que m'assignessin algun professor de socials. Encara havia de concretar el tema però m'hi vaig llençar de cap. La Guerra de Successió va ser el tema escollit al final.

Tot i que pugui semblar que amb aquest treball intento pujar al carro d'aquells qui, durant l'últim any i mig, només han fet que parlar del tricentenari sense saber ni de que va anar la cosa, la idea no neix d'aquesta manera. Neix arran de la curiositat que em desperta el tema, que ve de fa dos anys quan vaig llegir la novel·la *Victus*. Jo sabia, quan vaig triar el tema, que hi havia molta informació i que estava molt de moda però, per què no aprofitar-ho?

En un principi la idea era fer un treball sobre el setge de Barcelona, i en especial narrar-ne la caiguda l'11 de setembre de 1714, i durant molt temps vaig treballar buscant i recopilant molta informació. Però vaig adonar-me que en realitat no era el que volia fer.

No vaig canviar de tema, la Guerra de Successió seguia sent el que m'agradava, però ho vaig portar a la meva terra, la Cerdanya. Sabia que alguna cosa hi havia passat, però no en sabia res. Per tant el nou objectiu era realitzar una recerca sobre els fets de la Guerra de Successió a la Cerdanya i fer per primera vegada un treball seriós, utilitzant fonts d'informació i mitjans de màxim rigor. Amb aquest esperit encaro el treball, intentant aprendre sobre el tema triat però alhora volent fer un treball seriós.

1.1-OBJECTIU

El present treball pretén portar a terme una recerca dels fets ocorreguts a la Cerdanya durant la Guerra de Successió espanyola, al mateix temps que repassa els fets històrics més destacats de la relació entre Catalunya i Espanya per deixar clars els esdeveniments que van desembocar en el conflicte armat. D'altra banda intenta

explicar el paper que van jugar els principals escenaris de la Cerdanya durant el conflicte a la zona. Per últim vull tractar per primera vegada documents reals, de l'època, per poder realitzar un treball meu, sense haver d'agafar informació treballada per algú altre.

1.2-METODOLOGIA

Un cop decidit l'argument del treball i feta una primera estructuració dels punts a estudiar, la contextualització del tema ha estat el primer pas. Així, aquesta tasca ha estat basada en la recerca de tot tipus de documents (llibres d'història, pàgines web, articles de revistes, exposicions o cursos divulgatius) relacionats amb el tema a estudiar. A partir d'aquest moment he estructurat el treball en un índex provisional que ha anat variant amb l'evolució del propi treball. La recerca del contingut estarà basada en dos fonts principals: els documents consultats a l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya així com les sortides als escenaris de la Guerra de Successió a la Cerdanya; i per altra banda llibres, revistes, pàgines web, exposicions, xerrades i cursos divulgatius que m'ajudin a resoldre les qüestions que puguin sorgir durant el procés de recerca.

1.3-ESTRUCTURA

L'estructura del treball s'ha dut a terme de la següent manera. La primera part consta d'una contextualització, força extensa, que té la funció d'introduir el coneixements històrics necessaris de la relació entre Catalunya i Espanya. Pot semblar un apartat massa extens tenint en compte la funció que té en el context del treball però s'han projectat d'una manera clara i entenedora tots els fets explicats per tal de no començar a tractar el tema del treball sense tenir a l'abast els coneixements necessaris.

El segon bloc està centrat en la Guerra de Successió a nivell global. La seva funció és fer una crònica general del conflicte des de l'inici a la fi. En primer lloc es fa una ullada a les causes del conflicte. Posteriorment es narren els fets ocorreguts des de l'inici al final de la guerra a nivell europeu i peninsular. Seguidament es fa un recull de breus biografies dels diversos personatges que intervenen en el conflicte de forma més rellevant.

El tercer bloc desenvolupa la funció de fer una contextualització de la comarca de la Cerdanya a inicis del segle XVIII, per tal de fer-se una idea de com es vivia a la zona quan es van produir els fets.

El quart bloc narra els fets ocorreguts a la Cerdanya durant la Guerra de Successió, començant per les causes, els fets i les conseqüències. A continuació es fa un recull de breus biografies dels diversos personatges que prenen part de l'acció de forma més rellevant.

En el cinquè bloc es fa un recull dels principals escenaris on es van produir accions, analitzant temes com la seva situació o la població, i fent especial interès a les fortificacions.

Finalment, a les conclusions, es repassen els elements estudiats més importants i es fa una valoració personal del tema en qüestió i del compliment o no dels objectius del treball.

2.CONTEXTUALITZACIÓ

2.1. EL NAIXEMENT DE LA NACIÓ CATALANA

A principis del segle IX l'actual territori català es trobava envoltat per l'imperi Carolingi pel nord i pel califat de Còrdova pel sud. Durant el regnat de Carlemany (768-814) es va iniciar la plena intervenció carolíngia a les terres de Catalunya. La conquesta de Perpinyà i Elna, Empúries i Girona, l'Urgell, la Cerdanya, el Pallars i la Ribagorça, i finalment Barcelona l'any 801, permeten la creació de l'anomenada Marca Hispànica¹. Aquest era el terme amb el que la monarquia carolíngia va designar el conjunt de petits comtats catalans i aragonesos que separaven l'imperi dels territoris musulmans peninsulars. En sí mateixa la Marca Hispànica no representava cap entitat territorial unificada ni tenia representants oficials, sinó que eren aquests comtats els que es relacionaven directament amb la monarquia al marge de qualsevol percepció de conjunt. Aquests comtats en cap cas eren hereditaris ni tenien cap altre objectiu que no fos aturar l'avanç musulmà cap al nord.

De fet tot i que eren anomenats comtats, no eren altra cosa que unitats territorials administratives i militars governades per delegats escollits pel monarca. Però poc a poc, la dominació carolíngia sobre aquests territoris es va anar afeblint. Les noves dinasties comtals, sorgides de llinatges autòctons, falten sovint al vassallatge i busquen una identitat pròpia.

És en aquesta situació on apareix la figura del comte Guifré el Pelós (840-897), de la

Imatge 1: Retrat de Guifré el Pilós, s.IX.

Font: <http://tenthmedieval.wordpress.com>

Data: 12-10-2014

casa de Carcassona, l'estratègia política i hereditària del qual va marcar un abans i un després en la construcció de la nació catalana. Guifré era fill de Sunifred I, un comte que havia deixat un molt bon record al rei carolingi. Guifré comte de la Cerdanya i de l'Urgell, va aconseguir afegir a les seves possessions els comtats de Barcelona, Girona,

¹ Territoris compresos entre l'Imperi Carolingi i l'Al-Àndalus que actuaven com a frontera entre els dos imperis. Estaven sota domini Carolingi.

Osona i Besalú l'any 878. El comte va dur a terme una costosa tasca de conquesta i repoblació de nous territoris per tal de deixar establerta una frontera fixa amb l' Islam, el que avui dia coneixem com la Catalunya Vella. La seva tasca religiosa també va ser important. Va restaurar el Bisbat de Vic i va fundar els monestirs de Ripoll i de Sant Joan de les Abadesses, establint un fort vincle entre el poder polític i l'Església.

En morir el 897, tal com ell va dictar, els seus territoris van ser heretats per la seva muller i els seus fills homes que no havien fet carrera eclesiàstica. A partir de llavors, els successius comtes de Barcelona renovaven el seu jurament de fidelitat al rei franc, però el canvi important ja s'havia produït perquè des de llavors el títol comtal ja no l'atribuïa el monarca sinó que l'heretava la cadena comtal de Barcelona.

En el marc de les guerres de frontera entre els comtats cristians i els regnes musulmans destaquen els atacs del cabdill musulmà Almansor els anys 982, 984 i 985, que van marcar un abans i un després en la història catalana. Aquests atacs no tenien cap altre objectiu que saquejar els territoris enemics per obtenir-ne el màxim botí possible i tornar ràpidament al califat.

El primer atac, l'any 982, va agafar completament per sorpresa al comtat de Barcelona i al seu comte Borrell II, ja que els atacs musulmans havien estat molt poc freqüents els anys anteriors. Ja després d'aquest primer atac el comte va demanar ajuda a la cort del rei franc Lotari I per tal de rebre suport militar per fer front atacs i reforçar les fronteres. El rei carolingi no va respondre a les peticions del seu vassall. I al cap de dos anys, el 984, Almansor va dirigir un nou atac en terres catalanes i tot i que aquest no va ser tant devastador com el primer, els àrabs no van rebre gens de resistència. Va ser l'any 985 quan Almansor va atacar amb tota la seva força el comtat de Barcelona amb l'objectiu, clar, d'atacar i conquerir la capital. Després de refugiar a la població civil dins les muralles, el comte Borrell II va sortir a plantar cara a l'exèrcit musulmà. Les dues tropes es van enfrontar en la batalla de Rovirans, als afores de Terrassa, on els catalans van perdre de forma aclaparadora i els musulmans van entrar a la capital del comtat. Però no s'hi van poder mantenir i al cap de disset dies d'haver-la pres van tornar cap a Còrdova amb un gran botí.

Imatge 2: Els Comtats catalans en temps de Borrell II. Marcaven la frontera entre l'Imperi musulmà i el Carolingi.
Font: <http://www.mhcat.cat> **Data:** 29-10-2014

Després de no haver rebut cap mena d'ajut per part del rei franc, el comte Borrell II va considerar violentat el pacte de vassallatge i l'any 988 va optar per governar de manera independent i sense dependre de ningú, es va proclamar “duc ibèric per la gràcia de Déu” i no va renovar el pacte de vassallatge amb Lotari I. La independència del comtat era un fet.

Més endavant, al segle XI, durant el regnat de Ramon Berenguer III (1097-1131) la superioritat del comtat de Barcelona va provocar la unió d'altres comtats com el de la Cerdanya i el de Besalú al primer, i per primer cop en la història apareix el terme de Catalunya per designar les terres de Ramon Berenguer III.

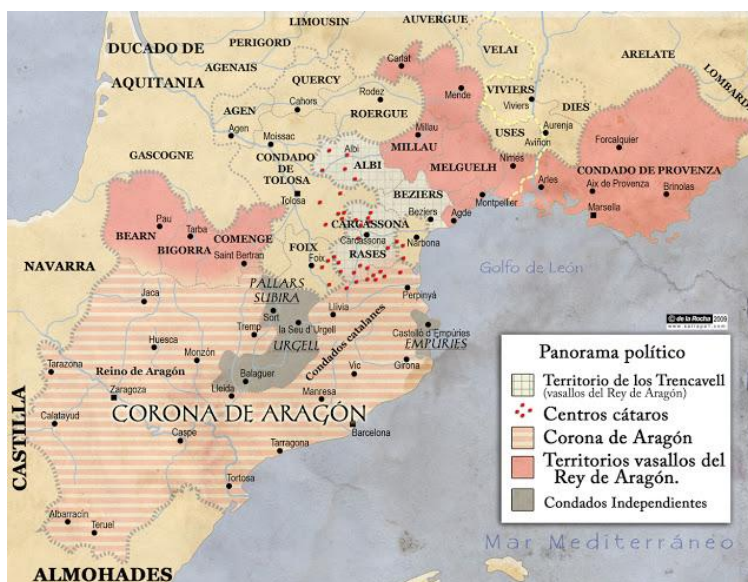
2.2.L'EXPANSIÓ CATALANA

Quan va morir Ramon Berenguer III l'any 1131, el va succeir el seu fill Ramon Berenguer IV. El 1134 moria a Aragó, sense descendència el rei aragonès Alfons I el Bataller. La disputa pel domini del territori aragonès es salda amb el matrimoni entre la neboda del difunt rei, Peronella, i el comte de Barcelona Ramon Berenguer IV. Aquest matrimoni suposava la formació de la corona catalanoaragonesa, tot i que cada regne continuà mantenint la seva unitat territorial, les seves lleis i llengua i les institucions pròpies. El fill d'aquest matrimoni, Alfons I el Cast, va ser el primer comte-rei de la Corona d'Aragó.

En aquest mateix segle XII Catalunya inicia una època d'expansió territorial que es divideix en dos fronts: el primer, iniciat per Ramon Berenguer IV és va dirigir cap al sud, per tal d'allunyar la frontera de les ciutats importants catalanes, repartir la creixent densitat demogràfica en nous territoris i per tal d'arribar a l'Ebre, que obria un gran ventall d'oportunitats econòmiques. Així l'any 1148 va conquerir Tortosa i el 1149 Lleida, Fraga i Mequinensa, al cap de quatre anys va conquerir també Siurana. A partir d'aquest moment, amb tota la Catalunya actual ja sota domini català, la casa comtal de Barcelona s'imposa definitivament als altres comtats i el rei Alfons d'Aragó, fill de Ramon Berenguer IV, hereta el lideratge sobre la resta de nobles catalans que suposa la fi de l'etapa comtal.

Per altra banda els comtes catalans ja feia temps que duïen a terme una tasca de bon veïnatge amb Occitània², al nord. La terra del Llenguadoc vivia una època de gran puixança econòmica i sobretot cultural. Aquesta estratègia es vehiculava amb enllaços matrimonials entre nobles i comtes catalans amb dones pertanyents a les famílies occitanes més fortes. L'enllaç de Ramon Berenguer III amb Dolça de Provença el 1112, per exemple, va unir el comtat de Provença a Catalunya, o l'enllaç del rei Pere el Catòlic amb Maria de Montpeller, el 1204, unia a la corona una de les ciutats més pròsperes d'Europa.

Però mentre Catalunya gaudia d'un dels seus moments més pròsper amb el nord un corrent heretge cristià procedent de Bulgària es va instal·lar a Occitània amb molta força. El catarisme, que defensava el retorn a les essències cristianes rebutjant el poder de Roma, del Papa i de

Imatge 3: Mapa de la Corona catalanoaragonesa al segle XII. Amb vermell els territoris occitans vasalls del rei.

Font: <http://asociaciondevecinosdevellosillo.blogspot.com>

Data: 29-10-2014

² Territori comprès entre el sud de França, la Vall d'Aran, el Piemont i Mònaco. Mai ha tingut un reconeixement oficial, però en l'època medieval va ser una zona molt rica culturalment.

l'Església en general. Aquest fet va provocar un gran terrabastall al continent, on el Papa va ordenar una creuada per acabar amb els càtars. Un munt de nobles europeus van unir-se a la crida del Papa (per tal de quedar bé amb el poder religiós) i encapçalats per l'exèrcit francès de Simó de Montfort van iniciar la lluita. Els comtes occitans, defensors del catarisme, van demanar ajuda al rei Pere per plantar cara als francesos. En un principi el rei català no sabia si entrar en el conflicte i posar-se en contra l'Església o no moure fitxa i faltar als pactes de vassallatge amb els occitans. Però al final va decidir donar suport als seus vassalls i en la batalla de Muret (1213) va morir combatent. Des d'aquell moment el regne català va deixar de mirar cap al nord i va centrar la seva política expansionista cap al sud i sobretot a la Mediterrània.

Durant el regnat de Jaume I el Conqueridor van ser freqüents els incidents entre vaixells pirates musulmans de l'illa de Mallorca i les naus comercials catalanes. A més d'aquests incidents l'illa era un fort competidor mercantil del Regne català. Així el 1229 Jaume, empès per la burgesia comercial barcelonina i pels estaments privilegiats que volien incrementar les seves possessions, va dirigir una expedició de més de cent naus cap a l'illa amb la intenció d'expulsar-ne els musulmans. I ho va fer, va saquejar la ciutat de Mallorca i va esclavitzar als supervivents. Les terres i els béns de l'illa van ser

Imatge 4: Suposat retrat de Jaume I de Catalunya i Aragó, *el Conqueridor*.

Font: Fototeca.cat

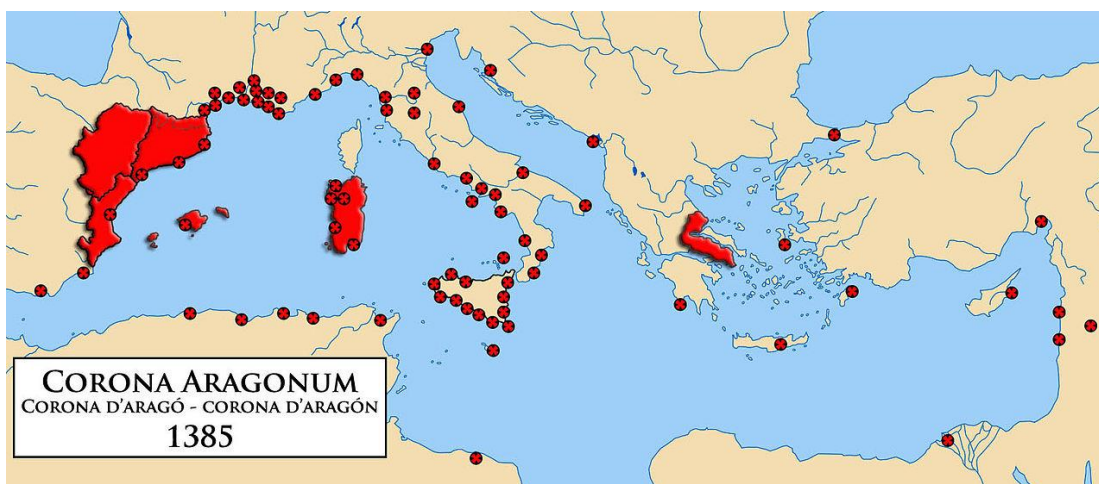
Data: 30-10-2014

repartits entre els sectors que van donar suport al rei, i l'illa va ser repoblada amb ciutadans, majoritàriament, arribats de la Catalunya Vella.

Encoratjat per l'èxit a l'illa, el rei Jaume va agafar les regnes de la conquesta de València l'any 1233, que havien iniciat uns anys abans una sèrie de nobles aragonesos. El País Valencià era un territori ric en agricultura i amb importants centres artesans. Tot i això, la campanya militar va ser llarga i costosa, però poc a poc va tenir èxit i l'any 1238 el rei va entrar a València. Algun petit reducte musulmà va resistir fins l'any 1245,

quan tot el territori valencià era de la Corona Catalanoaragonesa. La repoblació de València va ser lenta i va ser duta a terme, generalment, per catalans a les zones costaneres i per aragonesos a l'interior, tot i que en algunes zones costaneres el Rei va pactar amb la població musulmana per tal de que hi residissin com a vassalls del Regne.

De forma successiva els següents monarques catalans van continuar l'expansió pel mar Mediterrani amb les conquestes de Sicília (1282), Atenes (1311), Neopàtria³ (1319) i Sardenya (1323). De fet la conquesta del mar Mediterrani va ser possible gràcies a l'acció dels almogàvers a Orient. Els almogàvers eren tropes a sou catalanes que es trobaven inactives. Però l'any 1302 l'emperador bizantí, Andrònic II, els va contractar per fer front als atacs turcs. Així s'organitzà la Gran Companyia Catalana⁴, comandada per Roger de Flor. Ràpidament van obtenir sonades victòries contra els turcs, però les compensacions que l'emperador turc va concedir a la Gran Companyia no van ser del gust del seu propi fill que va fer assassinar a Roger de Flor (1305). Aquest fet va provocar la venjança catalana, que inicià dures represàlies fins conquerir els ducats d'Atenes i de Neopàtria. Les conquestes d'Orient es van afegir a la Corona Catalanoaragonesa l'any 1380 i van donar pas a una etapa de gran prosperitat econòmica.

Imatge 5: Territoris sota domini de la Corona d'Aragó al segle XIV. També es poden apreciar les ciutats on el casal de Barcelona tenia una seu destinada al comerç. **Font:** <http://cartografic.wordpress.com>
Data: 30-10-2014

³ El Ducat de Neopàtria fou un territori històric situat al sud de Grècia, a la regió de Tessàlia.

⁴ Companyia de mercenaris creada el 1303 per Roger de Flor i formada majoritàriament per almogàvers aragonesos i catalans.

També va ser en aquesta època quan el sistema governamental català, fonamentat en el pactisme, va institucionalitzar les Corts i el Consell de Cent, i la Generalitat va esdevenir un òrgan polític.

2.3.ELS TRASTÀMARA I LA GUERRA CIVIL CATALANA

L'any 1333, Catalunya va patir una greu crisi de subsistències deguda a les males collites. Els fets es van succeir durant els següents anys i amb l'arribada de la pesta negra a Europa l'any 1348 s'inicia el declivi social que aparta la Corona d'Aragó de la posició hegemònica que havia ocupat fins aleshores.

L'any 1410 mor sense descendència el rei de la Corona d'Aragó Martí l'Humà. Davant d'aquesta situació apareixen diversos pretendents a la successió: Lluís d'Anjou, Alfons de Gandia, Joan de Prades i, sobretot, Jaume d'Urgell, lloctinent reial i home de confiança del propi rei Martí, i Ferran d'Antequera, germà del rei de Castella. Jaume d'Urgell gaudia de certs avantatges degut als càrrecs que ocupava, però a València i a Aragó va trobar una forta oposició per part dels antiurgellistes. Això va provocar forts enfrontaments entre els partidaris del comte d'Urgell i els contraris.

Per altra banda, l'experiència política i els grans recursos econòmics i militars dels que disposava Ferran d'Antequera li van fer escalar posicions. A més va rebre el suport del Papa Benet XIII, que en ple Cisma d'Occident⁵, necessitava el triomf del noble castellà que li assegurés un suport ben fort.

Així, el propi Papa va ser qui va plantejar als parlaments de la Corona la via per resoldre el conflicte: designar nou compromissaris, tres per cada regne, que nomenessin al nou rei. D'aquesta manera el 28 de juny de 1412 els membres, reunits en el que es coneix com el Compromís de Casp⁶, va designar com a nou rei a Ferran d'Antequera. El pretendent castellà havia obtingut sis vots per l'un i mig que va rebre Jaume d'Urgell. D'aquesta manera la dinastia Trastàmara agafa el relleu a la Corona d'Aragó.

---

⁵ Escissió entre els cristians d'Occident provocada per l'existència de dos o tres papes simultanis, residents a Roma, Avinyó i Peñíscola, que comportà la divisió per raons d'obediència religiosa, entre nacions, ordes religiosos i simples fidels.

⁶ Nom donat a la declaració de successor del rei Martí feta a la vila aragonesa de Casp el 24 de juny de 1412 pels jutges elegits pels parlaments del Principat de Catalunya i dels regnes d'Aragó i de València.

Imatge 6: Rei Ferran d'Antequera, primer rei de la Corona d'Aragó de la dinastia Trastàmara.

Font: <http://lh4.ggpht.com>

Data: 29-10-2014

Durant el seu regnat, Ferran I va haver de fer front a la revolta del candidat perdedor Jaume d'Urgell. A més va dur a terme una política pacificadora i pactista amb els territoris del Mediterrani. El seu successor Alfons IV el Magnànim va dur a terme una política exterior imperialista amb la conquesta de Nàpols el 1435, on va establir la seva cort. Durant el seu regnat els comerciants catalans tenien el domini del "Mare Nostrum", però les fortes despeses de la cort i l'absència del rei va incrementar els problemes econòmics i els conflictes socials a Catalunya. A la mort del rei

Alfons el va succeir el seu germà Joan II. En mig d'una època de recessió econòmica i demogràfica important que va provocar una forta divisió social, trobem una Guerra Civil (1462-1472), que va afectar tot el territori català. Aquesta va enfrontar al rei Joan II i les institucions catalanes, amb el suport de l'oligarquia. Finalment va acabar sense vencedors ni vençuts, deixant les controvèrsies que l'havien provocat al mateix lloc. A més, durant la guerra, Joan II va cedir la Cerdanya i el Rosselló al rei de França a canvi de suport militar. Aquests territoris no van ser tornats a Catalunya fins l'any 1493.

2.4. ELS REIS CATÒLICS: UNIÓ DE CASTELLA I ARAGÓ

Tornant al sistema monàrquic català podem dir que Ferran II, besnét de Ferran d'Antequera, va ser l'últim rei propi de la Corona Catalanoaragonesa. I això és degut al seu matrimoni en secret amb la reina de Castella Isabel, l'any 1469, formant els anomenats Reis Catòlics i provocant la unió dinàstica entre Castella i Aragó efectuada el 1474. En aquesta opció estratègica, els dirigents catalans veien una possibilitat de mantenir-se forts davant França, que cada cop era més forta.

Tot i la unió, els dos regnes prometien conservar les seves característiques econòmiques (moneda pròpia), territorials (fronteres) i culturals (idioma i costums) i, sobretot, les seves lleis. D'altra banda, alguns consideren aquesta data com la del naixement d'Espanya. En aquest sentit cal dir que d'alguna manera, i sense donar-se'n compte, Castella va ser la corona dominant sobre la d'Aragó, tal i com quedaria evidenciat en els propers anys. Això, per exemple, es dona a veure en la incorporació de la corona d'Aragó a la moral del catolicisme castellà, obsessionats per la fe i la moral dels ciutadans. Una prova d'aquest fet és l'establiment del tribunal de la Inquisició, el 1479.

A més el descobriment d'Amèrica el 1492 per part de Castella i la unió entre la filla dels Reis Catòlics amb Felip I, fill de l'emperador del Sacre Imperi Romanogermànic, va fer que, a la mort de Ferran II, el seu nét Carles I de Castella i V d'Alemanya heretés un imperi format per tres corones. La corona d'Aragó va veure com, en només tres generacions, passava de dominar el Mediterrani a un segon pla, un paper perifèric en el conjunt de la nova monarquia.

2.5. ELS ÀUSTRIES I LA GUERRA DELS SEGADORS

Carles I va esdevenir, doncs, el primer rei Habsburg de la Corona de Castella i Aragó. El seu imperi era molt extens i heterogeni, ja que el formaven diversos estats. I la seva política no va ser mai uniformista, de fet va mantenir les lleis i institucions pròpies de cada territori dotant-los d'una gran autonomia. El 1556, però, Carles va haver de cedir els territoris austríacs al seu germà, doncs la gran extensió de territoris van xocar amb les limitacions tècniques de l'època que van fer inviable, a la pràctica, el seu govern. Va ser el mateix any quan Carles I va designar al seu fill Felip II com a successor de la resta de territoris. És durant el regnat de Felip que s'inicia pròpiament l'Imperi hispànic, amb la ubicació de la cort a Madrid (1561) i l'annexió de Portugal i de les seves colònies (1580). També

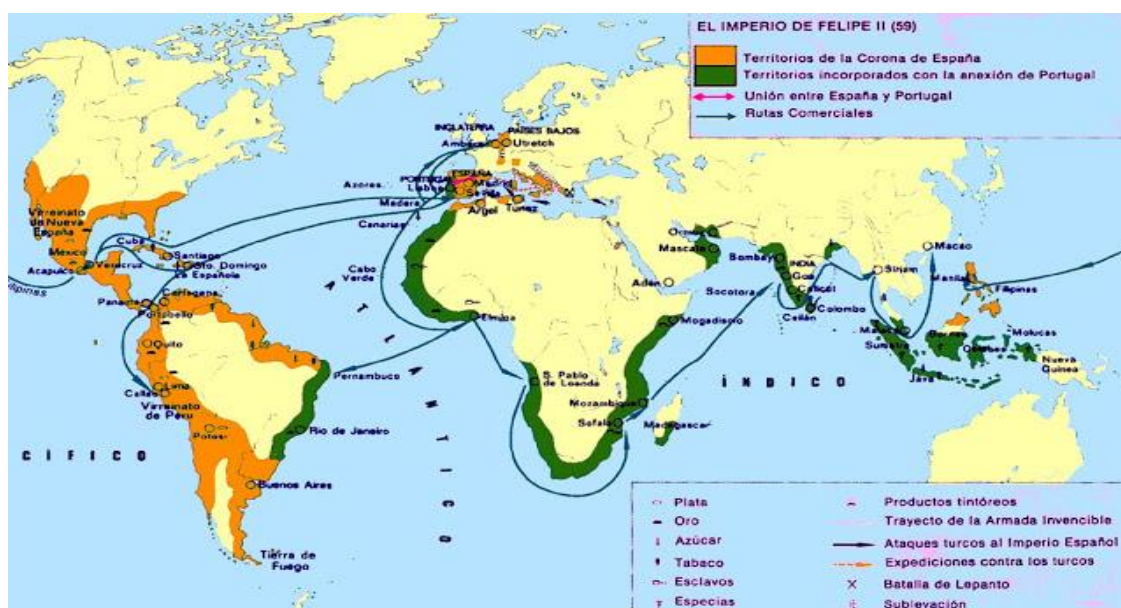
Imatge 7: Retrat de Carles I d'Espanya i V d'Alemanya, primer rei Habsburg de la corona espanyola.

Font: <http://www.cervantesvirtual.com>

Data: 13-10-2014

es van ocupar les illes Filipines (1571), donant lloc a “*l'imperi on mai es ponía el sol*”⁷. Però aquesta també va ser una època de conflictes com l'inici de la revolta de Flandes (1566) que acabaria amb la independència dels Països Baixos (1648), o la derrota de l'*Armada Invencible*⁸ el 1588 en la fallida invasió d'Anglaterra. Tant en el regnat de Carles I com en el de Felip II la monarquia hispànica va ser la punta de llança de la *Contrareforma* catòlica provocant conflictes contra els protestants europeus i contra el creixent Imperi otomà.

Imatge 8: Imperi Hispànic en temps de Felip II. En aquella època el territori espanyol va viure la seva màxima expansió territorial. En taronja es veuen els territoris espanyols, mentre que en verd els territoris portuguesos incorporats pel nou rei.

Font: <http://www.sapiens.cat> **Data:** 30-10-2014

Del matrimoni de Felip II amb la seva neboda va néixer el seu successor, Felip III. Amb Felip III al tro hispànic, s'entra a l'etapa coneguda com la dels Àustries menors. Els Àustries menors van ser: Felip III, Felip IV i Carles II. Van ser anomenats així perquè no van destacar pel seu esperit treballador, de fet van dipositar la seva labor en els vàlids, personatges membres de l'aristocràcia que comptaven amb tota la confiança del rei i que realitzaven les seves funcions. El sistema de govern dels vàlids va ser molt més autoritari que l'anterior: com que no eren els reis, governaven al marge dels Consells i

⁷ Concepte usat durant el regnat de Felip II per designar la vasta amplitud dels seus dominis dispersos per arreu del món.

⁸ Nom donat a la flota enviada per Felip II de Castella contra Anglaterra i que fou derrotada per l'esquadra anglesa

de les institucions, i s'envoltaven dels seus propis partidaris. El nou sistema de govern va suposar un gran augment de la corrupció. A més durant aquesta època també es va estendre la venda de càrrecs en els Consells.

A aquesta època apareix a Catalunya el bandolerisme. Sempre havien existit bandositats, però en el segle XVII esdevenen molt freqüents. Els bandolers s'organitzen en quadrilles i alguns arriben a adquirir molta fama com Joan Sala "Serrallonga" o Perot Rocaguinarda. Aquesta activitat apareix degut a l'extensió de l'armament de foc i, sobretot, a la crisi social que vivia el país.

El regnat de Felip IV (1621-1665) marca l'inici de la decadència de l'Imperi hispànic. El valedor de Felip IV va ser el comte duc d'Olivares que va governar fins el 1643. L'inici del regnat de Felip IV va coincidir amb l'inici de la guerra dels Trenta Anys (1618-1648). Aquest conflicte va enfrontar les dues branques dels Habsburg, l'espanyola i la austríaca, contra els protestants alemanys, Dinamarca, Suècia i França.

El comte duc d'Olivares va arribar al poder amb un projecte polític que consistia, per una banda, a impulsar un programa de reformes econòmiques i fiscals per mantenir el poder militar, cal tenir en compte que feia uns vint anys que les importacions des d'Amèrica s'havien estancat. I per altra banda, redoblar l'esforç bèl·lic per mantenir l'hegemonia hispànica a Europa. Però Castella estava sotmesa en una greu crisi econòmica i demogràfica, i la solució per poder aplicar les seves reformes passava per la imposició de les lleis de Castella a la resta de regnes perifèrics peninsulars. Però els regnes no ho van acceptar.

Imatge 9: Retrat del Comte duc d'Olivares on es pot apreciar la magnificència del personatge que governava amb la total confiança del monarca.

Font: www.biografiasyvidas.com

Data: 13-10-2014

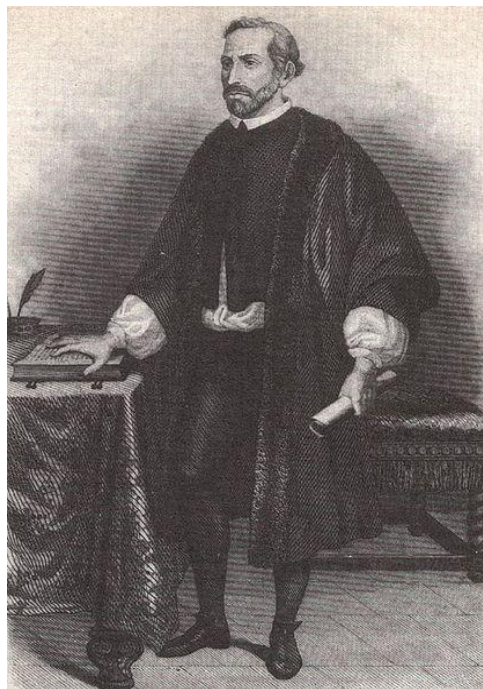
La nova proposta del comte duc va ser el projecte d'Unió d'Armes (1626), per la qual el regne havia d'alçar un exèrcit de 140.000 homes aportat per tots els regnes de la monarquia, Catalunya n'havia d'aportar 16.000. El Principat no ho va acceptar i va suspendre les Corts convocades pel rei. Tot i això, les tropes espanyoles que anaven a lluitar contra França es van establir a Catalunya, on havien de ser allotjats per la població, suportant tota mena d'abusos i exigències. Aquesta activitat va iniciar-se el 1626, i va durar de forma intermitent fins al 1640, quan el 7 de juny esclatà a Barcelona el que es coneix com el "Corpus Sang" o la "Revolta dels Segadors". Aquell mateix dia uns cinc-cents segadors van entrar a la ciutat de Barcelona a la recerca de treball per a la sega, sent acompanyats per rebels armats, cometent diferents saquejos i assassinats. Com a resposta, els soldats del rei capturaren a un segador pròfug de la justícia per assassinat. La resistència dels segadors contra la detenció del seu company, els disturbis i els combats posteriors i els incidents sagnants van donar origen a un conflicte armat entre els catalans reialistes i els catalans independentistes, que simpatitzaven amb l'esperit de l'aixecament, i que acabaria desencadenant una nova guerra civil.

Imatge 10: El Corpus de Sang, d'Antoni Estruch. Representació artística de l'entrada dels segadors revoltats a Barcelona el 7 de juny de 1640.

Font: <http://www.sapiens.cat> **Data:** 13-10-2014

El 7 de setembre de 1640, els representants de la Generalitat van signar el Pacte de Ceret amb representants de Lluís XIII de França, pel qual Catalunya havia de rebre suport militar, se separaria de la monarquia hispànica i quedaria constituïda com a república lliure sota la protecció del monarca francès. Però poc a poc les tropes catalanes són vençudes per les castellanes, que prenen Tarragona i Martorell, exigint una duríssima repressió contra el poble revoltat. El 16 de gener de 1641, davant l'alarmant penetració de l'exèrcit castellà, Pau Claris, al capdavant de la Generalitat de Catalunya, proclama finalment la República Catalana. Amb les tropes castellanes ja a Sants, Catalunya es posa finalment sota l'obediència de

Imatge 11: Pau Claris i Casademunt, màxim dirigent de la revolta catalana i proclamador de la República.

Font: <http://www.sapiens.cat>

Data: 13-10-2014

Lluís XIII de França i la Generalitat obté una important victòria a la "batalla de Montjuïc". Tanmateix, el 27 de febrer mor Pau Claris, assumint el càrrec de president Josep Soler.

El 1648 es dona fi a la Guerra dels Trenta Anys amb la *Pau de Westfàlia*⁹, però a Catalunya el conflicte continua amb més força que mai. Poc a poc, els mateixos conflictes anteriors amb els castellans (malestar i lluita amb la població rural) es repeteixen ara amb els francesos. De la mateixa manera, l'administració política francesa a Catalunya tingué greus topades amb els organismes polítics i eclesiàstics catalans per no respectar les constitucions establertes. Cap al 1650 el recolzament inicial francès s'ensorrava mentre l'exèrcit espanyol avançava des de Lleida i posava setge a Barcelona l'agost de 1651. El 1652 Barcelona, després de més d'un any de setge i l'entrada de la pesta, queia en mans de l'exèrcit de Felip IV. Catalunya havia perdut la guerra i les autoritats catalanes restaven novament sota l'obediència del rei castellà. Tot i això, les tropes franceses continuaren 7 anys més en terres catalanes

⁹ Acords signats simultàniament a Münster i Osnabrück, el 24 d'octubre de 1648, que posaren fi a la guerra dels Trenta Anys .

fins la signatura del *Tractat dels Pirineus*. El *Tractat dels Pirineus* fou signat el 7 de novembre de 1659 per part dels representants de Felip IV de Castella i Lluís XIV de França. Es culminaven així les negociacions iniciades a Westfàlia l'any 1648, en les quals el territori català va ser sempre un element de bescanvi dins una pau general en l'àmbit europeu. Per a Catalunya significava la fi de la Guerra dels Segadors i la pèrdua dels comtats del Rosselló, el Conflent, el Capcir, el Vallespir, la Fenolleda i la meitat de la Cerdanya, que passaven a sobirania francesa. Els delegats espanyols van preferir defensar les seves posicions a Flandes o reclamar l'amnistia de Lluís XIV per al príncep Condé, aliat de Felip IV, abans de salvar la unitat territorial catalana. De fet Catalunya no va participar en cap moment del *Tractat dels Pirineus*, i concretament, a les institucions catalanes, no se'ls va notificar oficialment el tractat fins a les Corts de 1702. Per tant, sorprenentment, podem dir que oficialment Catalunya no s'havia assabentat de la seva reestructuració territorial fins 33 anys després de la firma del tractat. El *Tractat dels Pirineus* fou completat amb el *Tractat de Llívia* el 1660 a través del qual Llívia passava a formar part de territori català degut a la seva condició de "vila" concedida per Carles V l'any 1528.

Imatge 12: Reestructuració de la frontera entre Catalunya i França després del Tractat dels Pirineus, pel qual una gran part de la Catalunya nord va passar a formar part de França.

Font: <http://www.sapiens.cat> **Data:** 13-10-2014

2.6-LA GUERRA DELS NOU ANYS

Arrel del Tractat dels Pirineus es va acordar el matrimoni entre Lluís XIV i Maria Teresa, la filla de Felip IV. I tot i que aquesta va renunciar al seu dret a la corona d'Espanya, el seu marit no ho tenia tant clar.

El naixement de Carles II va truncar les esperances de Lluís XIV, *el Rei Sol*, d'accedir al tron espanyol a través de la seva esposa, però les seves ambicions expansionistes seguien en peu. La set insaciable de França per devorar nous territoris no tenia aturador, i el seu poderós exercit (el més ben preparat del continent aleshores) li permetia fer-ho. Lluís XIV celebrava "Corts d'Unificació", en les qual decidia quins territoris volia posseir, i posteriorment, els exèrcits francesos els ocupaven.

Aquest perillós expansionisme francès va provocar la unió de la resta de potències europees per lluitar contra França en el que es va anomenar la Lliga d'Ausburg o " Gran Aliança": Anglaterra, Dinamarca, el Sacre Imperi, el Regne de Portugal, les Províncies Unides, el Ducat de Savoia, el Regne de Suècia i les Espanyes (territori peninsular més les colònies).

Així l'any 1688 es va iniciar de nou un conflicte armat, que va tenir com a escenari principal el continent europeu, però que també va arribar a les colònies dels països bel·ligerants.

Imatge 13: Retrat de Lluís XIV, rei de França, i màxim exponent de l'absolutisme monàrquic.

Font: bp.blogspot.com **Data:** 25-10-2014

La campanya a Catalunya es va iniciar l'any 1694 quan, sota les ordres del Duc de Noailles; el gruix de l'exèrcit francès entrà al Principat. La corona espanyola centrada en els problemes del rei Carles II (desenvolupat al punt 3.1), va ser incapaç de resistir l'entrada, i gran part de Catalunya fou arrasada. Els francesos es van fer forts al nord del Principat i van establir-s'hi. Però durant els anys que van des del Tractat dels

Pirineus fins a l'esclat de la Guerra dels Nou Anys, el territori català havia estat constantment en guerra amb França. Les conegudes com a Guerres de Veïnatge van causar la devastació de les terres de la frontera amb França (desenvolupat al punt 4.1).

L'any 1695, davant la immobilitat del govern espanyol, els catalans van començar a organitzar-se al marge de les institucions. S'organitzaren escamots de miquelets i sometents¹⁰. Els primers atacs d'aquestes formacions van debilitar els francesos i van paralitzar-ne l'avanç. Aquest fet provocà la destitució del Duc de Noailles al capdavant de les tropes franceses i el seu lloc va ser ocupat pel Duc de Vendôme.

El mateix 1695 la "Gran Aliança" envià a Catalunya el príncep Jordi de Darmsatdt amb un gran contingent de les Tropes Imperials per donar suport als catalans. El líder imperial es va organitzar amb els dirigents de la causa catalana i juntament van iniciar els atacs contra l'invasor.

L'any 1697 França estava contra les cordes, havia patit fortes derrotes als camps de batalla europeus i necessitava urgentment una victòria per poder seure a negociar amb els aliats. L'objectiu era Barcelona.

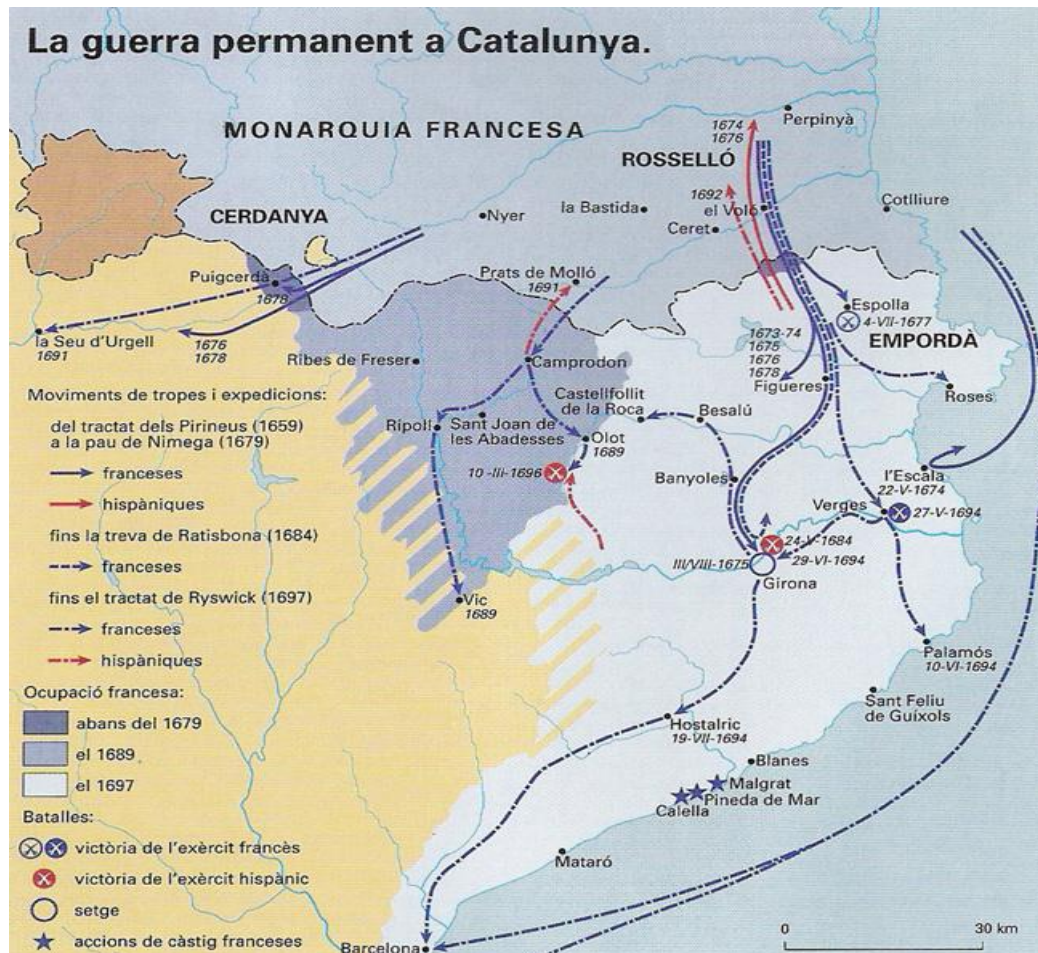
Els esforços francesos per fer-se amb Catalunya i la seva capital es van incrementar i van trobar un gran suport en l'entorn pro-francès de Carles II, que va afavorir l'avanç de les tropes del *Rei Sol* posant tants pals a les rodes dels defensors catalans com van poder.

Al maig de 1697 Vendôme va arribar a Barcelona i va posar setge a la ciutat. Els catalans encomanats al príncep Jordi, van resistir els atacs fins al mes d'agost quan, tot i tenint opcions de victòria, el virrei espanyol Corzana va rendir la ciutat als francesos.

---

¹⁰ Cossos paramilitar format per civils per garantir la protecció i l'autoajuda de la població i la terra. Tots els ciutadans (homes lliures de viles i ciutats) entre 16 i 60 anys s'organitzaven per la defensa del territori en sentir el toc de campanes, tot reunint-se en diverses faccions (depenent de l'ofici de cadascú), a la plaça principal de la vila o davant de l'església. Cada ciutadà havia de procurar-se per si mateix les armes. Un cop reunits, i abans de presentar batalla, utilitzaven un crit de guerra: *Via fora!*

La guerra va acabar sense un clar guanyador, i els acords del Tractat de Ryswick obligaren a Lluís XIV a retornar Catalunya a la corona d'Espanya, tot i que va quedar clar que ho feia per augmentar les seves possibilitats d'ocupar el tron espanyol quan morís Carles II.

Imatge 14: La campanya catalana durant la guerra dels 9 anys (1688-1697). Des del Tractat dels Pirineus els enfrontaments fronterers amb França van ser una constatació.

Font: <http://www.sapiens.cat> **Data:** 14-12-2014

3- LA GUERRA DE SUCCESSIÓ ESPANYOLA

3.1- CARLES II i LA SUCCESSIÓ ESPANYOLA

El darrer monarca hispànic de la casa d'Àustria fou Carles II, va ser un personatge malaltís i mancat d'intel·ligència, probablement, degut a la política matrimonial de consanguinitat que durant anys havien dut a terme els Habsburg així com la resta de monarquies europees. El nucli papal el va

descriure com: *“lleig de rostre; té el coll llarg, la cara llarga i como encorbada cap amunt; el llavi inferior típic dels Àustria; ulls no gaire grans, de color blau turquesa y cutis fi i delicat [...] No pot endreçar el seu cos quan camina, a menys d'arrimar-se a una paret, una taula o una altra cosa. El seu cos és tan dèbil com la seva ment. A vegades dona senyals d'intel·ligència, de memòria i de certa vivacitat, però no ara; pel comú té un aspecte lent i indiferent, sapastre i indolent, semblant estupefacte. Es pot fer amb ell el que es desitgi, doncs manca de voluntat pròpia”*. El

fet és que “l'encantat”, així era com se'l coneixia, no va ser capaç d'assolir

descendència directa amb cap de les dues esposes que va tenir, tot i els esforços invertits en exorcismes, encanteris, pocions i fins i tot orgies, que l'únic que van fer va ser deteriorar l'activitat i la salut mental del monarca.

Si amb el regnat del seu avi, Felip III, diem que la monarquia espanyola inicia la *decadència*¹¹, es pot assegurar que amb el regnat de Carles II es va tocar fons. I és que no només Carles II va ser un mal rei, degut a les seves incapacitats, sinó que, en la mateixa mesura ho va ser el seu entorn. Degut als problemes del monarca, nombrosos

Imatge 15: Retrat de Carles II. En la imatge es pot apreciar que la descripció del segle XVII no s'allunyava gaire de la realitat.

Font: <http://www.sapiens.cat>

Data: 13-10-2014

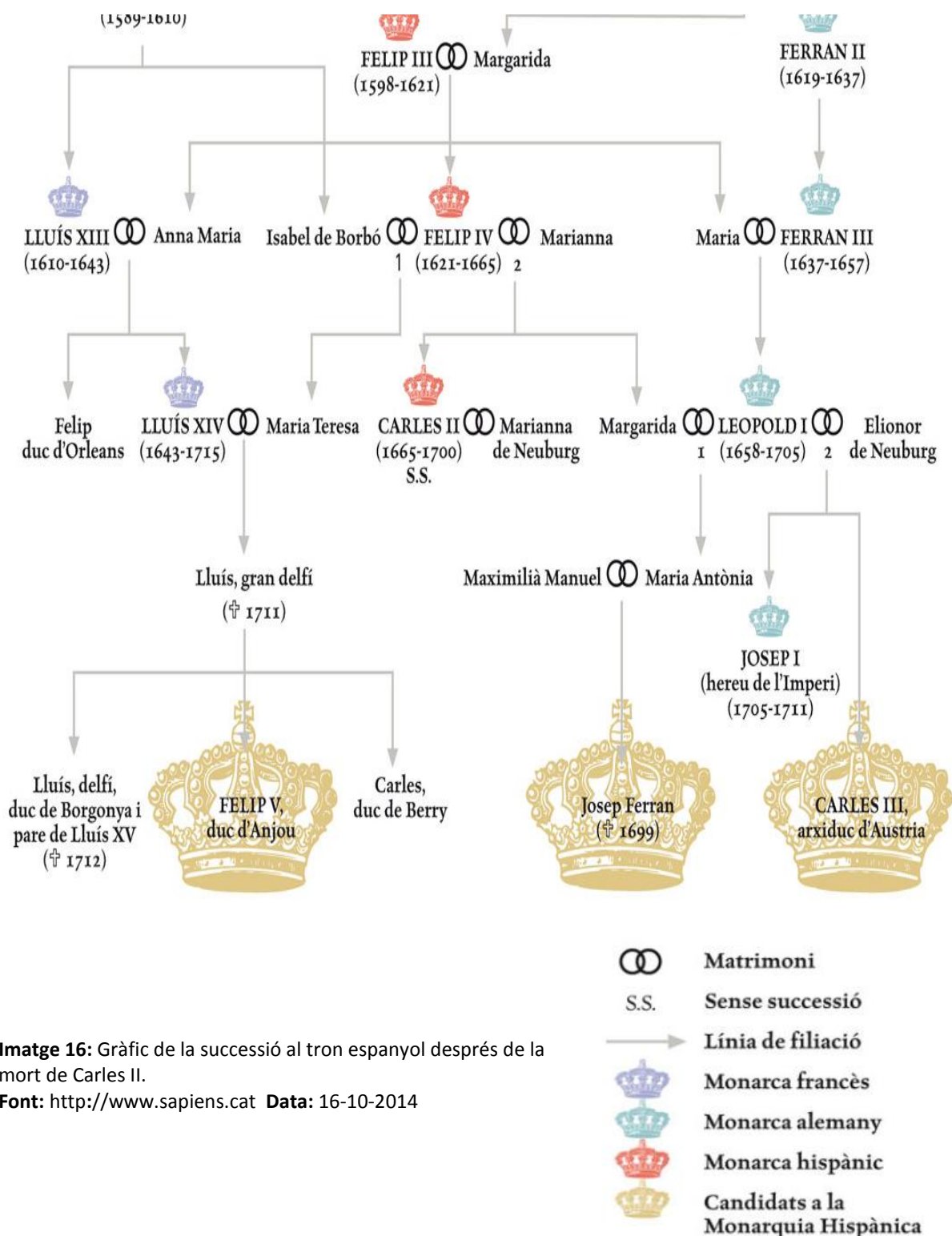
¹¹ Procés d'esgotament i desgast patit per la monarquia espanyola al llarg del segle XVII durant el regnat dels Àustries menors. A més coincideix amb la crisi general del segle XVII, que va afectar especialment a Espanya, que va passar de ser la potència hegemònica d'Europa a ser un país pobre i endarrerit.

vàlids van ocupar el poder durant el seu regnat, començant per la seva mare, Joan Josep d'Àustria, el comte d'Orpesa o el duc de Medinaceli. Però l'obsessió per la descendència del rei va centrar els esforços dels regents, descuidant el poble. A més, la guerra amb França va ser una constant durant la segona meitat del segle XVII, i per tant, la penetració tant de tropes franceses com espanyoles a Catalunya. La mala situació econòmica, l'allotjament de tropes espanyoles i els atacs francesos van desencadenar una nova revolta dels camperols catalans coneguda com la "Revolta dels Barretines" (1687-1689).

El fet és que la salut del rei anava deteriorant-se i l'any 1699 va ocórrer l'últim desastre que podia imaginar-se la cort: Josep Ferran de Baviera, successor al tron espanyol designat el 1696 en el primer testament de Carles II, va morir.

Davant d'aquesta situació calia escollir entre dos nous candidats: per una banda Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV rei de França, per l'altra l'arxiduc Carles d'Àustria, fill de l'emperador d'Àustria Leopold I. Finalment Carles II va deixar les seves corones en herència a Felip per tal d'assegurar la integritat territorial de la monarquia, doncs la potència militar francesa i la política absolutista borbònica no donaven peu a sorpreses, mentre que el caràcter pactista dels Habsburg austríacs, respectuosos amb les lleis i institucions de cada territori, no semblava agradar al rei Carles ni al seu entorn.

El rei va morir l'1 de novembre de 1700 a Madrid amb quaranta anys, deixant un testament successori que provocaria una guerra, la Guerra de Successió que donaria pas a una nova dinastia en la monarquia espanyola: els Borbons.

Imatge 16: Gràfic de la successió al tron espanyol després de la mort de Carles II.

Font: <http://www.sapiens.cat> Data: 16-10-2014

3.2- CAUSES DEL CONFLICTE

Qui més satisfet es va mostrar amb la decisió de Carles II va ser Lluís XIV que des de bon començament va deixar clares les seves intencions. L'experimentat rei pensava imposar la seva voluntat sobre Felip V i així dirigir els assumptes dels dos regnes de la manera que més li convingués. A més el Rei Sol¹² va estrènyer les relacions polítiques entre França i Espanya: va reconèixer el dret de Felip a succeir-lo en cas de no tenir ningú davant seu en la línia successora, dissenyant així una "unió dinàstica". Tant és així que quan Felip va partir el 4 de gener de 1701, en el seu comiat, el seu avi va pronunciar: *"Des d'avui han de ser considerades ambdues nacions com una de sola; han de tenir interessos idèntics. Des d'aquest instant no hi ha Pirineus"*.

D'aquesta manera Felip V va arribar la tron espanyol amb tan sols 16 anys i la lliçó ben apresada. El primer que va fer va ser jurar les lleis, furs i costums de Castella i seguidament la de la resta de territoris de la Corona, un fet que no era desitjat pel monarca, perquè si bé estabilitzaria la seva situació amb els territoris peninsulars, significava també la seva pèrdua d'una part de poders. El fet és que el rei convocà les Corts catalanes l'octubre de 1701 i les va concloure el gener de 1702. Van ser les primeres Corts concloses des del 1599, i Felip V va acceptar-les i jurar-les després de tres mesos de discussions.

Era evident que des de França el nou rei rebia ordres explícites de mantenir una bona relació amb els catalans, doncs el mateix 1702 Felip V va celebrar el seu enllaç matrimonial amb Maria Lluïsa de Savoia a Figueres. Però tot i els esforços per encaixar

Imatge 17: Retrat de Felip V d'Espanya. La magnificència del nou rei aviat xocaria amb el poble català.

Font: <http://www.inh.cat/articles/El-Borbo-Felip-V-i-Catalunya> **Data:** 13-10-2014

¹² Concepte amb el qual es designa a Lluís XIV, rei de França a finals del segle XVII i principis del XVIII, màxim exponent de l'absolutisme.

amb la població catalana el rei no va poder, i és que la seva política absolutista xocava de ple amb els catalans i alguns conflictes personals com ara que els representants de la Junta de Braços (representants de les corts catalanes a Barcelona) no es traguessin el barret davant del rei, van acabar d'agreujar la situació. D'aquesta forma Felip V va dirigir-se de nou cap a Madrid, ressentit amb els catalans però havent complert. Amb el temps, la bona voluntat inicial va ser substituïda per una política de tarannà absolutista de poc respecte amb les lleis i una dura repressió al creixent austriacisme que ella mateixa provocava.

A principis del 1701 la situació financera tant de França com d'Espanya era crítica. Per tal d'arreglar-ho Lluís XIV va començar a fer ús del seu poder sobre el seu nét i va centrar la seva atenció en els tresors de les Índies. Va aconseguir que Felip cedís el comerç americà a França, va fer-se amb el contracte de Comerç d'esclaus (que aportava molt poder al seu possessor) i va prohibir als comerciants anglesos i holandesos el comerç amb els ports hispànics. Aquest fet va provocar molt malestar entre les potències marítimes i econòmiques de l'època: Anglaterra, Holanda i Portugal. La nova política econòmica també tallava els vincles amb el comerç atlàntic a Catalunya.

Per altra banda, Lluís XIV va substituir les tropes espanyoles dels Països Baixos espanyols per tropes franceses. Cal tenir en compte que els Països Baixos espanyols actuaven com a frontera entre França i Holanda, per tant ara l'enemic estava a les

Imatge 18: Gravats commemoratiu de les noces dels nous reis a Figueres.

Font: mhcat.cat **Data:** 14-12-2014

portes dels holandesos. Per últim, la negativa de Felip V a renunciar als seus drets successoris francesos van provocar l'inici de les tensions.

3.3- LA GUERRA DE SUCCESSION

Per tal d'evitar el domini militar i econòmic del bloc borbònic a Europa, Anglaterra i Holanda van promoure la creació de la Gran Aliança duta a terme el 7 de setembre de 1701 amb el tractat de l'Haya pel qual Anglaterra, Holanda i el Sacre Imperi Romanogermànic es van unir en una aliança militar per fer front a la coalició formada per França i Espanya, defensant el dret a la corona espanyola de l'arxiduc Carles d'Àustria fill de l'emperador del Sacre Imperi. França i Espanya formaven, aparentment, un bloc compacte i difícil de vèncer. Els beneficiava la forta autoritat de Lluís XIV, a més el territori francès estava molt ben protegit, les seves places fortes dissenyades pel millor cos d'enginyers militars del món formaven un "cinturó de ferro" infranquejable. Tot i això, les possessions espanyoles disperses per Europa estaven menys ben defensades. La força del bloc borbònic es basava en la potència militar de l'exèrcit francès que era el més gran i podia moure's per tot el continent. Els Borbons comptaven a més amb el suport de Portugal i Savoia.

Però si en el conflicte terrestre les forces borbòniques semblaven invencibles, en la guerra naval no podien competir amb la potència anglesa i holandesa. L'estratègia dels aliats era rodejar i aïllar el bloc que formaven França i Espanya.

3.3.1- PRIMERA PART DE LA GUERRA (1702-1707)

El conflicte s'inicià al nord d'Itàlia, on les forces imperials austríaques van atacar les possessions espanyoles. Felip V va abandonar Espanya per combatre en la batalla de Luzzara (15 d'agost de 1702) que va perdre, i va retornar cap a Espanya. El 23 d'octubre del mateix any l'armada anglo-holandesa va aconseguir una valuosa victòria al port de Vigo sobre una petita flota francesa provinent d'Amèrica. Aquestes dificultats van causar impressió als aliats dels Borbons: Savoia i Portugal. Poc a poc el bloc borbònic semblava menys temible, mentre que els aliats feien paleses les seves forces. A més, la unió de dos grans potències requeria una bona coordinació i uns mitjans enormes dels que no es disposava en aquella època. Això sumat a alguns

acords poc satisfactoris amb el rei de França va provocar la unió de Portugal a la Gran Aliança el 16 de maig del 1703 i el 8 de novembre la de Savoia, per tant ara els ports portuguesos servien de punt de sortida per les expedicions aliades al Mediterrani i el territori portuguès per una invasió terrestre a Espanya. A més, Savoia dominava els passos alpins.

Imatge 19: Aliances definitives entre les potències europees durant la guerra de successió espanyola

Font: <http://www.guerradesuccessio.cat> **Data:** 25-10-2014

La guerra entrava en una nova dimensió: el Habsburg volien rebre el conjunt de l'herència espanyola, però deixaven en mans dels seus aliats la tasca d'instal·lar l'arxiduc Carles a Madrid. Aquest va adoptar el nom de Carles III d'Espanya i va arribar a Lisboa el 1704. L'agost del mateix any la flota aliada va capturar el penyal de Gibraltar. A partir d'aquest moment la intervenció militar anglesa a terra ferma adquireix un gran protagonisme. L'emperador austríac, Leopold I, es troba en una situació complicada, el seu exèrcit i les seves finances estan en mal estat, però John

Churchill, duc de Marlborough, inicia la intervenció militar anglesa al continent allunyant a les tropes franceses de Viena i aconseguint importants victòries com la de Blindheim el 13 d'agost de 1704, que suposà una gran derrota per Lluís XIV, que a partir d'aquest moment passa a la defensiva retirant les seves tropes a territori francès. En aquest moment quedava clar que l'estratègia combinada aliada amb atacs en diferents fronts era la clau de l'èxit. El 5 de maig de 1705 mor Leopold I i el succeeix el seu fill gran Josep I.

Per altra banda els aliats adquireixen un nou suport. La política absolutista de Felip V i les vulneracions de les lleis i institucions catalanes provoquen que l'any 1705, amb el Pacte dels Vigatans¹³ i el Pacte de Gènova¹⁴, Catalunya entri al conflicte a favor dels aliats. Així una expedició anglesa ataca Barcelona i la conquereix. El virrei borbònic és expulsat i la rebel·lió s'estén per tots els territoris de l'antiga Corona d'Aragó. El suport d'aquest territori era un gran encert per part dels aliats, doncs la seva situació estratègica esdevenia una frontera entre França i Espanya. Per aquest motiu l'any 1706 Lluís XIV envià un gran exèrcit cap a Barcelona. Després d'un duríssim setge els aliats van vèncer i van forçar la retirada borbònica. La victòria va venir seguida d'una expedició aliada cap a Madrid on van coronar Carles III el 25 de juny del mateix any, però de seguida es retiren. De forma paral·lela l'ofensiva aliada es desenvolupa als Països Baixos, el 23 de maig de 1707, a Ramilies Marlborough obté la segona gran victòria al derrotar un exèrcit de 60.000 soldats. Com a conseqüència d'aquesta batalla els aliats es fan amb el control dels Països Baixos espanyols que, hostils amb el règim de Felip V, acullen als invasors. A més al nord d'Itàlia els aliats aconsegueixen una important victòria a Torí que provoca la retirada francesa.

Així, l'any 1706 va ser admirable per als aliats, que van ocupar el nord d'Itàlia i els Països Baixos espanyols, amenaçant el territori francès pel nord, l'est i el sud, i envoltant Espanya. L'estratègia borbònica havia de canviar: ja no era possible defensar

---

¹³ Pacte signat el 17 de maig de 1705 a l'ermita de Sant Sebastià de la parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer, actualment al municipi de Vic (Osona). Un grup de prohoms, majoritàriament osonencs, acordaren segellar una aliança amb Anglaterra segons la qual els catalans lluitarien contra Felip V i a favor de l'arxiduc Carles i, a canvi, Anglaterra respectaria les constitucions catalanes.

¹⁴ Tractat signat a Gènova el 20 de juny de 1705. Aquest tractat segellà l'aliança de Catalunya amb Anglaterra, nació que es comprometia a desembarcar tropes per reforçar l'alçament català a favor de l'arxiduc Carles o, en tot cas, a fer respectar les constitucions i les lleis de Catalunya.

les possessions espanyoles a Itàlia o Flandes. Era necessari defensar la pròpia França i protegir Castella ja que els enemics es trobaven a les portes.

3.3.2- SEGONA PART DE LA GUERRA (1707-1713)

Al llarg de 1707 les tropes espanyoles de Felip V, dirigides pel mariscal Berwick, es van reorganitzar, van augmentar el seu nombre i la seva eficàcia militar fins a ser aquestes mateixes les que es van acabar imposant en els camps de batalla espanyols.

El 25 d'abril de 1707, en la batalla d'Almansa, Berwick va obtenir una victòria colossal sobre les tropes aliades de la península que va suposar la pèrdua de València pel aliats. Per altra banda l'ofensiva aliada a la ciutat francesa de Toulon va fracassar. D'aquesta manera l'any 1707 va suposar un respir per a les forces borbòniques que esdevindria clau en el desenllaç de la guerra.

Imatge 20: Quadre de la Batalla d'Almansa. La derrota aliada va suposar un punt d'inflexió en el decurs de la Guerra de Successió a la Península. **Font:** mhcat.cat **Data:** 14-12-2014

L'any 1708 l'exèrcit francès de Lluís XIV va posar-se en marxa cap al nord per tal d'allunyar als aliats de la frontera amb Holanda. Però la derrota a la batalla d'Audenarde l'11 de juliol va frenar les seves aspiracions. Davant d'aquesta situació els aliats es platejaven atacar Paris definitivament, però van apostar per Lille. Aquesta ciutat era l'obra mestra de l'enginyer militar francès Vauban. Però no va poder resistir al setge aliat i va caure el 9 de desembre de 1708. Lluís XIV perdia d'aquesta manera

una de les seves places fortes més importants. I la frontera del nord, que en un principi era la millor defensada, era una amenaça directa cap a París. Amb el territori francès en perill, Lluís XIV decideix que ja n'hi ha prou de guerra i inicia les negociacions de pau amb Anglaterra el 1709, però no arriben a bon port i el conflicte continua.

L'any 1710 l'imponent exèrcit aliat, comandat pel mariscal Guido von Starhemberg i sota les ordres del general James Stanhope, aconsegueix allunyar les tropes borbòniques de terres catalanes i arriba per segona vegada a Madrid, on els anglesos volen coronar d'una vegada per totes Carles III i posar fi a la guerra. Però l'operació resulta massa agosarada: Lluís XIV, en veure que les negociacions fracassen, envia al duc de Vendôme a Espanya. Aquest es posa davant les renovades tropes espanyoles i aconsegueix una important victòria sobre les tropes angleses a Brihuega i Villaviciosa.

Imatge 21: Gravat commemoratiu de la victòria borbònica a la Batalla de Villaviciosa.
Font: mhcat.cat **Data:** 14-12-2014

En aquest moment al parlament d'Anglaterra es produeix un canvi: els *tories*¹⁵ es fan amb el govern. Aquests, sempre contraris a la guerra, veieren el moment oportú per a negociar amb Lluís XIV i Felip V la fi de la guerra. Cal tenir en compte que Anglaterra era la potència que finançava el bloc aliat. I degut a la llarga durada del conflicte es trobava en una situació econòmica complicada. El 17 d'abril de 1711 mor l'emperador austríac Josep I. El successor és el seu germà Carles III. Ara sí, en vistes d'una possible unió de la monarquia espanyola i la austríaca, els anglesos decideixen posar fi d'una vegada per totes a la Guerra de Successió. Inicien les converses de pau amb França de forma secreta. Aquestes converses de pau arriben a bon port el 1713 amb la Pau d'Utrecht. En aquest tractat les potències aliades (Anglaterra, Holanda, Portugal, Savoia i Prússia) reconeixen a Felip V com a rei d'Espanya a canvi de la seva renúncia al tron de França i de concessions territorials. Sicília passava a Savoia, Milà i Nàpols a Àustria i Anglaterra es va fer amb Gibraltar i Menorca a més del contracte de comerç d'esclaus, que li donava un gran avantatge econòmic sobre la resta de potències.

3.3.3-LA CAMPANYA CATALANA (1713-1714)

Durant aquest procés de pau, que va durar més d'un any, la guerra continuava a Catalunya. Després de la derrota de Brihuega, Aragó quedava en mans borbòniques i ja només resistia el principat català. Amb els acords de pau les tropes angleses i les imperials van abandonar Catalunya. El virrei Starhemberg també ho va fer el 22 de juny de 1713.

El poder polític català es va reestructurar ràpidament i el dia 30 del mateix mes es va convocar la Junta de Braços.¹⁶ El 5 de juliol els *braços* van decidir: van optar per la resistència. En contra al que pugui semblar la resistència era la opció més possibilista. L'entrega als Borbó significava un punt i final que ja havia quedat clar a Aragó i a València. Resistir suposava guanyar temps a l'espera d'un canvi polític a Europa que pogués ajudar a Catalunya. Això sense contemplar la possible victòria militar. I és que a Felip V no li va ser fàcil dominar el territori català. L'aixecament armat del poble dirigit

¹⁵ Fracció aristocràtica del parlament anglès, formada al segle XVII, que defensava la supremacia de les prerrogatives monàrquiques per sobre del poder legislatiu.

¹⁶ Reunió extraordinària de tots els representants de les corts catalanes que fossin presents a Barcelona en el moment de prendre una decisió d'emergència.

per l'eix militar vertebrador de resistència (Barcelona- Cardona- Castellciutat) van fer molt difícil la conquesta del territori català a les tropes espanyoles. De fet no va ser fins que Lluís XIV va enviar el gruix de l'exèrcit francès per ajudar al seu nét que Catalunya va caure. L'estratègia catalana va allargar el conflicte un any i dos mesos, i Barcelona va resistir durant els 14 mesos el setge borbònic. Dit això la inèrcia que va provocar la resistència va forçar la lògica provocant un terrible final l'onze de setembre de 1714 quan Barcelona va capitular després d'una cruent batalla. La resistència a ultrança va venir seguida per l'abolició de les constitucions catalanes i la implantació del Decret de Nova Planta¹⁷ que enfonsava Catalunya a un càstig profund del qual va tardar segles a recuperar-se.

Imatge 22: Gravats de l'entrada de les tropes borbòniques a Barcelona durant l'atac de l'11 de setembre de 1714. Els gravats van aparèixer a publicacions de divulgació arreu d'Europa.

Font: 11setembre1714.cat **Data:** 3-1-2015

¹⁷ Conjunt de disposicions dictades per Felip V en 1707-16, per les quals abolia l'antiga organització constitucional dels països que integraven la corona catalanoaragonesa i hi establia, d'una manera més o menys completa, l'organització política pròpia de Castella.

3.4- PERSONATGES

3.4.1-CARLES II (1661-1700)

Imatge 23: Retrat de Carles II d'Espanya.
Font: www.sapient.cat **Data:** 13-10-2014

Carles II, anomenat també *l'encantat*, va néixer el 6 de novembre de 1661. Era fill de Felip IV i Mariana d'Àustria. A la mort del seu pare va heretar totes les possessions dels Àustries espanyols. Va ser rei d'Espanya de 1665 a 1700. De constitució malaltissa, feble i amb poca capacitat mental, fins al 1675 va exercir la regència la seva mare.

A l'edat de 18 anys Carles II es va casar amb Maria Lluïsa d'Orleans. Deu anys més tard va morir la reina i el 1690 va tenir lloc el segon matrimoni del monarca amb Mariana de

Neuburg. Carles II no va tenir descendència amb cap de les seves dues dones, donant lloc al problema successori que va portar com a conseqüència el final de la dinastia dels Àustries espanyols.

La desastrosa situació econòmica i la crisi política i social heretades del regnat del seu pare Felip IV unida a la ineficàcia i incapacitat dels governants van incrementar la crítica situació d'Espanya. La vida del país es va caracteritzar per una crisi econòmica endèmica, encara que a Aragó i la zona del mediterrani es va produir un moviment de recuperació.

Els últims anys del regnat de Carles II van estar marcats per la bogeria del monarca, producte de les pressions polítiques, i pel problema successori, com a conseqüència de la inexistència de fills. Davant aquesta última qüestió es va avivar la pugna per fer-se amb el tron i amb la seva herència. Al principi, el candidat designat era Josep Ferran de Baviera, però aquest va morir el 1699, i va tornar a presentar-se el problema. S'havia de triar entre l'arxiduc Carles, fill de l'emperador Leopold I, i Felip de Anjou, nét de Lluís XIV. Això va provocar una contesa per la successió al tron espanyol en què van

intervenir les principals potències europees. La Cort es va dividir en dos bàndols, per una banda la reina donava suport al candidat austríac, i per un altre Carles i el seu entorn que pensaven que només el suport de França podia assegurar la conservació de la monarquia en tota la seva integritat territorial. Tot això el va fer decidir per Felip deixant-ho per escrit el 2 octubre del 1700 en el testament que va fer un mes abans de la seva mort. El rei va morir l'1 de novembre de 1700 a Madrid

3.4.2-FELIP V, DUC D'ANJOU O FELIP D'ANJOU (1683-1746)

Imatge 24: Retrat de Felip V d'Espanya.

Font: <http://www.inh.cat/articulos/El-Borbo-Felip-V-i-Catalunya> **Data:** 13/10/2014

Felip V, duc d'Anjou, va néixer el 19 desembre 1683 a Versalles. El seu avi va ser el rei francès Lluís XIV.

Va heretar el tron espanyol en morir Carles II sense descendència, convertint-se així en el primer Borbó de la línia dinàstica espanyola, amb la condició que la nova dinastia no podria mai unir-se amb la francesa. El 1701 va jurar com a rei d'Espanya davant les Corts castellanès.

Aquest nomenament no va agradar als Àustries que veien amb drets més legítims al tron l'arxiduc Carles, fet que va provocar l'enfrontament entre el rei de França, Lluís XIV, i

l'emperador d'Àustria i els països aliats d'ambdós bàndols. Aquest enfrontament anomenat Guerra de Successió espanyola va acabar amb els Tractats d'Utrech el 1713 i amb el de Rastadt el 1714.

La política de Felip V va estar molt marcada per la influència francesa. Al gener de 1724, el rei va abdicar de manera inesperada en el seu fill Lluís, el seu primogènit, però després de l'avançada mort de Lluís I, l'agost del mateix any, Felip va tornar a regnar.

El 9 de juliol de 1746, Felip V va morir a Madrid, succeït en el tron pel seu fill Ferran VI.

3.4.3-CARLES D'ÀUSTRIA, ARXIDUC CARLES O CARLES III (1685 - 1740)

Imatge 25: Retrat de l'arxiduc Carles, Carles III d'Aragó i VI d'Àustria.

Font: mhcat.cat **Data:**14-12-2014

Setè fill de l'emperador d'Àustria Leopold I. Va ser pretendent a la corona d'Espanya després de la mort de Carles II sense descendència. Tot i que Felip V va ser nomenat rei, Carles i gran part de les potències europees van seguir defensant el seu dret a la Corona. D'aquesta manera es va iniciar la Guerra de Successió que va enfrontar Felip V i França contra Carles i els seus aliats. El 1705 les terres de l'antiga corona d'Aragó van reconèixer-lo com a rei.

El 1711 va heretar el càrrec d'emperador del Sacre Imperi Romanogermànic fet que va provocar l'abandonament de la guerra

dels seus aliats per temor a la unió de les corones d'Espanya i d'Àustria. Va abandonar Catalunya per ser coronat com a Carles VI d'Àustria el mateix 1711, però sempre fins a la seva mort va defensar el seu títol de rei de Catalunya.

No va renunciar a la corona hispana fins al 1720 amb el Tractat de Viena. Va morir el 20 d'octubre de 1740 a Viena.

3.4.4-LLUÍS XIV (1638-1715)

Fill de Lluís XIII i d'Anna d'Àustria. El seu regnat començà sota la regència de la seva mare, període de revoltes interiors i de tractats de pau, destinats a mantenir l'equilibri europeu. Lluís començà a governar personalment el 1661, i portà a la pràctica fins a les últimes conseqüències les formes de govern pròpies de la monarquia de dret diví. Dissolgué els consells i creà ministeris, que controlava directament, i vetllà en tot moment per conservar la integritat del poder absolut de la monarquia. L'exaltació de la corona de França i l'imperialisme a Europa van ser les característiques de la política del seu regnat. Al llarg de la seva estància al tron la cultura francesa gaudí d'una gran

Imatge 26: Retrat de Lluís XIV de França, el rei Sol.

Font: bp.blogspot.com **Data:** 25-10-2014

esplendor, es difongué per tota Europa i desplaçà la influència de la cultura espanyola, iniciant així un veritable segle d'or de la cultura de França.

Les ambicions del rei es concentraren a expandir els límits del seu imperi a Europa. La formació de la Triple Aliança de l'Haia frenà l'expansió francesa. Només fou un parèntesi en l'estat de guerra gairebé permanent que mantingué a Europa fins al final del seu regnat. El 1672 ocupà Holanda. El 1678 el conflicte es féu general, i se signà la pau de Nimega el 1679. Aviat reprengué la guerra. En

el punt culminant del seu poder, Lluís es

llançà a una política violenta a la Mediterrània atacant el nord d'Àfrica i Gènova i trencant amb el papat. El 1686 es constituí la Lliga d'Augsburg, i començà una guerra que marcà l'inici de la decadència francesa. Poc després de signar la pau de Rijswijk (1697), Lluís entrà en la darrera de les guerres del seu regnat, la de Successió al tron hispànic (1701-13). Aquest llarg període bèl·lic, que tant de prestigi havia donat a la corona, portà el país a una greu crisi econòmica, no superada pels seus successors.

3.4.5-JOHN CHURCHILL, DUC DE MARLBOROUGH (1650-1722)

Militar i polític anglès. Després d'haver servit a Jacob II, Churchill va ser un dels primers a abandonar-lo i donar suport a la causa del protestant Guillem III el 1688. Aquest, en recompensa, el va fer comte de Marlborough i membre de seu Consell, encara que més tard el va fer empresonar.

Va tornar a la cort sota la protecció d'Ana I, que es va convertir en reina el 1702 i que va fer d'aquest un dels homes més poderosos del país durant el seu regnat.

Va ser nomenat comandant en cap de l'exèrcit anglès durant la Guerra de Successió espanyola (1701-1714), en la qual Anglaterra va intervenir per contenir les ambicions hegemòniques de la França de Lluís XIV i aconseguir un equilibri continental. Les seves

Imatge 27: Retrat del duc de Marlborough
Font: wikipedia.org **Data:** 5-1-2015

primeres victòries li van valer el títol de duc. Probablement fou un dels millors dirigents que ha tingut l'exèrcit anglès en tota la seva història. Tant és així que va aconseguir derrotar gairebé totes les places franceses que es va proposar durant el conflicte successori i va estar a punt d'arribar a París, fent trontollar tota França.

Però quan estava en el seu moment de major glòria militar, va caure en desgràcia a la cort de Londres per l'enfrontament entre la reina i la seva dona, alhora que els tories¹⁸ obtenien el

poder polític en detriment dels whigs¹⁹, que donaven suport a Marlborough.

Va ser acusat de malversació, va perdre tots el seu càrrecs i va abandonar Anglaterra, mentre el govern tory recollia els fruits de les seves victòries militars amb la signatura del Tractat d'Utrecht (1713). Després de morir la reina Anna, va ser rehabilitat per Jordi I i va tornar al país.

3.4.6-JAMES STUART FITZ-JAMES, DUC DE BERWICK (1670-1734)

Mariscal de França. Fill fora del matrimoni de Jacob II d'Anglaterra, nascut el 1670, va ser educat a França.

Al servei de Lluís XIV, que l'havia nomenat lloctinent general dels seus exèrcits, va combatre a Espanya al capdavant de les tropes franceses que participaven a la Guerra de Successió espanyola a favor dels drets a la Corona al·legats pel duc d'Anjou. En aquest conflicte va obtenir diversos èxits que van reforçar el seu prestigi militar. Entre ells destaca, el 1707, la victòria d'Almansa enfront de les forces de l'arxiduc Carles d'Àustria, que va permetre la posterior conquesta de València i Aragó.

¹⁸ Fracció aristocràtica del parlament anglès, formada al segle XVII, que defensava la supremacia de les prerrogatives monàrquiques per sobre del poder legislatiu.

¹⁹ Partit polític britànic de tradició republicana i democràtica, sostenia la supremacia del poder legislatiu per sobre de l'autoritat reial.

Imatge 28: Retrat del duc de Berwick.
Font: wikipedia.org **Data:** 5-1-2015

Va prosseguir la seva ofensiva sobre Catalunya, ja la primavera de 1714 va posar-se al comandament del setge a la ciutat de Barcelona, que no va conquerir fins al mes de setembre. Conclou l'ocupació, es va dedicar a imposar a Catalunya les noves lleis centralistes, d'inspiració francesa (Decret de Nova Planta), amb les que es van suprimir les institucions tradicionals catalanes.

La seva fidelitat a la Corona francesa va quedar de manifest quan no va acceptar l'ofertament de Felip V de romandre al seu servei i va tornar a França. Així, el 1719 no va dubtar a combatre contra Felip V, des de la frontera navarresa i catalana, per obligar-lo a acceptar els dictats de la Quàdruple Aliança.

El 1734, durant el setge de Philippsburg, en la Guerra de Successió de Polònia, un projectil de canó el va tocar i va morir al mateix camp de batalla.

Imatge 29: El Duc de Berwick dirigint el setge de Barcelona.
Font: wikipedia.org **Data:** 5-1-2015

3.4.7-GUIDO VON STARHEMBERG (1657-1737)

Imatge 30: Retrat de Guido von Starhemberg.
Font: wikipedia.org **Data:** 5-1-2015

Militar austríac. Mariscal en cap dels exèrcits imperials en territori espanyol durant la Guerra de Successió espanyola, va aconseguir, juntament amb Stanhope, que Carles d'Àustria entrés a Madrid. Després de les derrotes de Brihuega i Villaviciosa (1710), va haver de replegar-se a Catalunya, de la qual va ser nomenat virrei en marxar Carles cap a Viena per ser coronat emperador el 1711. Després de la Pau d'Utrecht (1713), el nou emperador d'Alemanya Carles VI, l'antic pretendent al tron espanyol, va ordenar-li que abandonés Catalunya; es va

traslladar a Gènova amb les seves forces.

3.4.8-JAMES STANHOPE (1673-1721)

Militar i polític britànic. Va exercir un important paper en la Guerra de Successió

Imatge 31: Retrat de James Stanhope.

Font: wikipedia.org **Data:** 5-1-2015

espanyola. Va col·laborar en el desembarcament i conquesta aliada de Barcelona, el 7 de novembre de 1705. El 1708 es va apoderar de Menorca i va aconseguir que l'arxiduc la cedís al Regne Unit. Sense consolidar les conquestes d'Aragó, va entrar a Madrid, el 23 de setembre de 1710; va haver de retirar-se de la capital, i durant la retirada va ser derrotat pels filipistes a Brihuega, el 9 d'octubre de 1710, després d'aquesta batalla romandre algun temps com a presoner de l'exèrcit borbònic. En retornar a la Gran Bretanya,

va ser secretari d'Estat i va participar en el Tractat de l'Haia (1716), que va ser l'origen de la Triple i la Quàdruple Aliança.

4-LA Cerdanya AL SEGLE XVIII

El punt present és el més curt del treball però alhora el més important fins ara ja que és indispensable crear un retrat real, clar i entenedor de la Cerdanya del segle XVIII per comprendre els fets que hi va ocórrer durant la Guerra de Successió.

4.1-L'ABANS I EL DESPRÉS DEL TRACTAT DELS PIRINEUS

La Cerdanya és una comarca situada al nord de Catalunya, fronterera amb França i Andorra i amb les comarques catalanes de l'Alt Urgell, el Ripollès i el Berguedà.

És una de les comarques més ben definides geogràficament, ja que es tracta d'una gran vall d'esfondrament d'origen tectònic, de fet és la vall d'alta muntanya més gran d'Europa. A diferència de la resta de valls pirinenques, la Cerdanya està orientada d'est a oest seguint la conca del riu Segre que la creua d'un extrem a l'altre al llarg de la plana.

Però aquests no han estat sempre els límits ceretans. Com ja he explicat en el punt 2.5, el Tractat dels Pirineus, signat a l'Illa dels Faisans el 1659, va posar fi a les hostilitats entre França i Espanya i a la Guerra dels Segadors. Però el preu de la pau va ser molt

alt per a Catalunya, doncs el document acordava la cessió dels comtats del Rosselló, el Capcir, el Vallespir, el Conflent, la Fenolleda i l'alta Cerdanya a França, territoris que avui coneixem com la Catalunya Nord. D'aquesta manera Catalunya quedava amputada de les terres més riques de la seva geografia,

Imatge 32: Comtats que formen l'anomenada Catalunya Nord i que van passar a formar part de França degut al Tractat dels Pirineus.

Font: bp.blogspot.com

Data: 1-12-2014

degut al poc interès²⁰ per defensar-les per part dels delegats del govern espanyol i pel gran interès per adquirir-les per part del francesos.

Entre aquestes terres trobem l'Alta Cerdanya o Cerdanya francesa. Aquest territori d'una extensió d'uns 550 km² (més o menys la mateixa superfície que la Cerdanya catalana) forma part de França i està situat en la frontera amb la Cerdanya catalana. De fet, des de la creació de la Marca Hispànica, els dos territoris havien format una única regió coneguda amb el nom de Cerdanya, i que s'estenia des del coll de la Perxa fins al congost del Baridà.

Durant el segle XVIII aquesta Cerdanya "global" era una terra rica en recursos naturals, econòmicament molt activa i força poblada. El que va fer el Tractat dels Pirineus va ser dividir per la meitat aquesta regió, sense tenir en compte cap d'aquests aspectes. Només deia que 33 pobles ceretans passarien a formar part de França sense concretar quins eren, ni on es concretava la ratlla de la nova frontera.

Imatge 33: Situació de l'Alta i la Baixa Cerdanya respecte elles mateixes. Anteriorment al Tractat dels Pirineus formaven una única regió.

Font: gstatic.com **Data:** 1-12-2014

D'aquesta manera es va iniciar una nova batalla diplomàtica, en les sessions internacionals celebrades a la parròquia de Llivia, des del juliol al novembre de 1660, entre els delegats del govern espanyol i els del govern francès. La banda espanyola va ser defensada per Don Miguel Salvá y de Vallgornera, mentre que els interessos de França ho van ser pel bisbe d'Orange, Jacinto Serronis. Les disputes més destacades van ser degudes al fort interès que tenien els dos bàndols per dominar Llivia. El tractat, però, parlava de 33 pobles i Llivia era (i és) Vila²¹, per tant va quedar del bàndol espanyol. El 12 de novembre de 1660 els dos representants signaven el Pacte de Llivia

²⁰ Catalunya sempre va ser un element de bescanvi en el marc de paus europees. En aquest cas, els delegats del govern espanyol van preferir defensar les seves possessions a Flandes i demanar l'amnistia del príncep Condé a Lluís XIV, que defensar la Catalunya Nord.

²¹ Privilegi concedit pel rei Carles I d'Espanya i V d'Alemanya a Llivia l'any 1528.

pel qual s'establí definitivament la nova frontera. El document concretava els pobles que passaven a França, deia:

“Habiendo venido en Cerdaña y tenido muchas juntas, después de habernos comunicado respectivamente nuestros poderes y dada copia de ellos y considerado todas las razones de una y otra parte. Visto y reconocido todos los villages y términos de aquellos, habemos resuelto y concluido que los treinta y tres vilages que han de quedar a Su Majestad Cristianísima²² en Cerdaña, en virtud del artículo sobredicho serán los siguientes: Carol con todo su valle, que serán contados los lugares de él por dos; Enveig con toda su montaña que también serán contados por dos; Ur y Florí por uno; Vilanova y Escaldes por uno; Dorras, Angustrina, Targasona, Palmanil, Egat, Odelló, Via, Bolquera, Vilar de Ovansa, Estava, Bajanda, Sellagosa, Ro, Vedriñans, La Perxa, Rouet, Lló, Eyna, Sant Pere dels Forcats, Santa Leocadia y Llus por uno; y Er, Planes, Caldegas y Onses por uno; Nahuja, Osseja, Palau, Hix. Todos los cuales sobredichos villages han de quedar para su Majestad Cristianísima con todas sus jurisdicciones, términos y dependencias (...)”²³

Així va quedar delimitada la nova frontera, que és la vigent en l'actualitat.

Però la divisió no va venir d'un dia per l'altre. Un territori i, encara menys la gent que l'habita no es converteixen de català a francès amb la signatura d'un document. La gent del nord de la Cerdanya seguien sent ceretans i entre ells i entre els que van quedar del bàndol català va augmentar especialment el fort sentiment anti-francès²⁴ que creixia al Principat des de feia anys.

Aquest fet va provocar una gran presència de tropes franceses al llarg de la nova frontera i un augment de les hostilitats entre els dos bàndols que derivaven en enfrontaments entre les tropes de Lluís XIV i els pobles del nord en el que es coneixen com a Guerres de veïnatge o de frontera. El sometent català i els miquelets atacaven

---

²² *Su Majestad Cristianísima* es refereix al rei de França. Per la seva banda el rei d'Espanya era nombrat al document com a *Su Majestad Católica*.

²³ Fragment del Tractat de Llívia (1660)

²⁴ Rebuig als invasors francesos. L'expansionisme il·limitat i desproporcionat que va dur a terme França durant la seva època d'absolutisme monàrquic vers Catalunya i molts altres territoris i el poc respecte que mostraven els invasors amb els conquerits va comportar l'aparició d'aquest rebuig, que en algunes zones va esdevenir pànic i causa de molts conflictes.

als francesos i aquests sistemàticament contraatacaven amb fortes represàlies sobre les poblacions de la Catalunya Nord, sembrant el caos i la devastació.

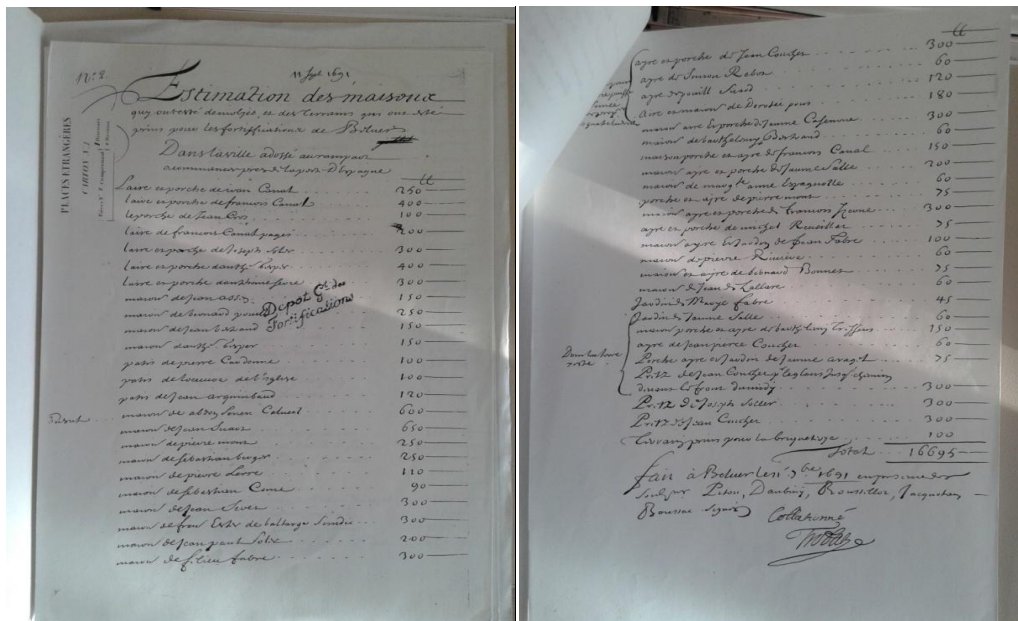
La Cerdanya va ser un dels escenaris principals d'aquests enfrontaments al llarg de la segona meitat del segle XVII i això va provocar un estancament de l'economia, que no podia créixer degut a la destrucció i la confiscació dels béns dels ciutadans per part dels dos bàndols, i sobretot viure en un estat permanent de guerra, que condicionava la vida dels pobladors de la comarca. Entre aquestes incursions destaca la que va protagonitzar l'exèrcit francès, amb el duc de Noailles al capdavant, durant la segona guerra de veïnatge l'any 1678 que s'apoderà de la comarca i de Puigcerdà després d'un mes de setge, però que va acabar amb la devolució dels territoris a Espanya.

Imatge 34: Quadre que representa sometents catalans armats per lluitar per la defensa del seu territori. **Font:** sellares.blogspot.com.es **Data:** 15-12-2014

El sometent i els miquelets van resistir fins a l'esclat de la Guerra dels 9 anys (1688-1697) en la que es van veure superats. Com he explicat en el punt 2.6, la Guerra dels 9 anys va arribar a Catalunya l'any 1694, però al nord ja ho havia fet abans. Els francesos es van fer amb la comarca el 1691 i la van ocupar fins al 1698 en que van retirar-se'n degut al Tractat de Ryswick. Durant aquests 7 anys d'ocupació militar un dels exemples de l'ofec de la població ceretana que destaca és la fortificació de la vila de Bellver.

Després de fer un reconeixement de la zona, el militar francès Rousselot proposà una sèrie de treballs per posar el poble en estat de defensa. Les obres que van ser necessàries per tal fi van provocar l'enderroc d'un total de 81 propietats entre cases, porxos i jardins, de 79 afectats diferents, per un valor de 16.695 lliures, de les quals no hi ha constància de pagament als afectats. La fortificació de Bellver va ser enderrocada pels mateixos francesos el 1698 quan van abandonar la vila.

Imatge 35 i 36: Llistat de les propietats enderrocades el 1692 per l'exèrcit francès a Bellver.
Font: Arxiu Comarcal de la Cerdanya **Data:** 3-12-2014

Aquests abusos sobre la població van ser una constant durant la segona meitat del segle XVII i el principi del XVIII a la Cerdanya, fet que va provocar un fort afebliment i deteriorament de la comarca.

4.2- POBLACIÓ I ACTIVITAT ECONÒMICA A LA CERDANYA DEL SEGLE XVIII

4.2.1-POBLACIÓ

Pel que fa la població, l'escassetat de dades és un fort entrebanc. El que he fet ha estat basar-me en tres censos de la població catalana propers a l'època estudiada, publicats en l'estudi: *La població catalana al primer quart del segle XVIII*, realitzat per Josep Iglésies i Fort l'any 1974.

El primer cens de l'any 1708 realitzat per Josep Aparici, el segon és signat per Josep Predazas i fou establert l'any 1717 pels oficials borbònics encarregats de confeccionar el Cadastre, i un tercer realitzat entre els anys 1720 i 1725, que és una correcció de les exageracions de l'anterior.

Tant el cens del 1708 com el del 1717 ens donen les xifres per focs²⁵. El cens de 1725 ja dona les xifres en focs i habitants.

Quan un no té cap més dada que el nombre de focs, i sense la possibilitat de deduir raonadament el nombre d'habitants, ha de multiplicar les xifres per cinc, que és el coeficient universalment admès per a deduir el nombre d'habitants d'un país en base als seus focs. Però és un mètode poc precís.

Gràcies als estats²⁶ de 1718 basats en el cens de Pedrazas que ens ofereixen un resum del nombre d'habitants de Catalunya per vegueries i sotsvegueries podem calcular el nombre d'habitants per foc a cada vegueria. Així per exemple podem saber que la mitja d'habitant per foc a Catalunya el 1717 era de 3,75. I la de la vegueria de Puigcerdà era de 3,25 habitants per foc.

Així doncs multiplicant el nombre de focs per la mitja d'habitants podem elaborar una taula de focs i habitants a la Cerdanya:

1708		1717		1725	
Focs	Habitants	Focs	Habitants	Focs	Habitants
1714	5570	1555	5053	2112	6680

Taula 1: Taula del nombre de focs i d'habitants a la Cerdanya a principis del segle XVIII, basada en els censos de 1708, 1717 i 1720-1725.

Podem conèixer també la densitat de població fent el quocient entre el nombre d'habitants i la superfície comarcal.

1708	1717	1725
10,151 hab/km ²	9,210 hab/km ²	12,17 hab/km ²

Taula 2: Taula de la densitat de població a la Cerdanya a principis del segle XVIII, basada en les dades d'habitants dels censos de 1708, 1717 i 1720-1725.

²⁵ Família, conjunt de persones que viuen en una mateixa casa.

²⁶ Requadre que apareix com a annex del cens de 1717 elaborat el 1718, que conté algunes correccions sobre aquest cens. Resulta de gran interès perquè ens ofereix les dades, donades per vegueries, relacionades per sexes, edats, oficis i sobretot nombre d'habitants. Aquest nombre d'habitants ens permet calcular de forma més aproximada la població de la Cerdanya en el nostre cas.

La població rondava el 5000 habitants a principis del segle XVIII, una xifra prou alta tenint en compte les dures condicions de vida en aquella època i més en una comarca d'alta muntanya, però per sota de la majoria de comarques de Catalunya.

4.2.2-ACTIVITAT ECONÒMICA

La Cerdanya era una comarca rural i com no és d'estranyar al segle XVIII la gran majoria de la població vivia de la ramaderia i l'agricultura. La plana contenia els camps de conreu on destacaven el conreu de la vinya, cereals, farratges i en menor mesura el de patata i llegums. Els llauradors formaven el grup

Imatge 37: Família de pagesos ceretans treballant al camp. Tot i ser una fotografia de principis del segle XX els mètodes de treball no s'allunyaven gaire dels del segle XVIII.

Font: col·lecció de postals pròpia

Data: 16-12-2014

social més ampli, tot i que durant el hivern gran part d'ells es traslladaven a altres zones de Catalunya en busca d'oficis temporals. Els farratges eren abundants a la Cerdanya i tenien una bona sortida per tota Catalunya en èpoques de males collites, però el principal comprador de farratges ceretans era el Rosselló, on escassejaven aquests conreus i eren molt necessaris per a la ramaderia.

Però eren principalment conreats per tal d'alimentar els ramats que pasturaven abundantment per la comarca. On destacaven la ramaderia equina i la bovina, amb la vaca cerdana: una raça de vaques pròpia de la Cerdanya que al llarg dels anys s'ha acabat extingint. Però sobretot l'ovina, la més abundant, que donava la matèria primera del comerç cerdà, la llana. I és que el sector tèxtil estava força desenvolupat en la Cerdanya del segle XVIII gràcies al tractament de la llana.

I per suposat existien artesans a cada poble que practicaven el seu ofici, fins i tot en viles com Puigcerdà, Llívia o Bellver trobem indicis d'una forta activitat comercial amb l'existència de mercats i fires periòdicament.

Però hem de veure la Cerdanya com una comarca tancada, pràcticament aïllada de la resta, degut als mitjans de l'època, que feien que aquesta activitat comercial anés poc més enllà de la subsistència.

Havent vist ja per sobre les principals característiques de la comarca podem fer un retrat molt simple però aclaridor de la situació ceretana a principis del segle XVIII:

- Una comarca maltractada política i militarment. Immersa en conflictes constants i devastada per aquests.
- Població de les més baixes de Catalunya, que havia de conviure i fer front amb les càrregues i problemes derivats dels enfrontaments armats.
- Una forta base econòmica agrària amb un comerç efectiu per abastir les necessitats locals però amb molt poca projecció fora de la comarca.

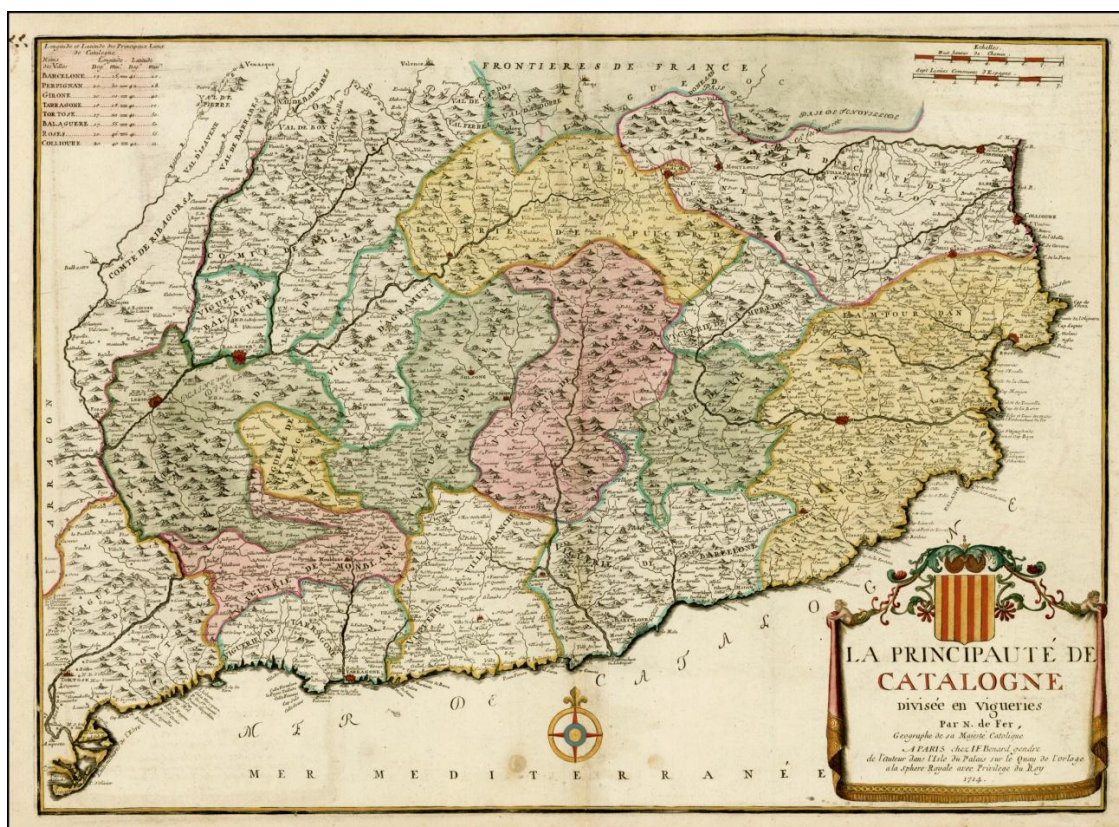
4.3- ORGANITZACIÓ POLÍTICA

Abans d'explicar l'organització governamental de la comarca i dels municipis ceretans al segle XVIII caldrà definir una sèrie de conceptes per tal de fer més entenedor el tema.

- Veguer: Al Principat de Catalunya i a Mallorca, autoritat delegada de la corona o d'una baronia en una demarcació, amb jurisdicció governativa, judicial i administrativa.
- Vegueria: Territori a què s'estenia la jurisdicció d'un veguer.
- Consolat: Del segle XI al XVIII, òrgan executiu dels municipis catalans, els caps de l'administració dels quals eren anomenats cònsols.
- Cònsol: magistrat municipal que exercia el poder executiu, polític i judicial, militar i financer, que compartia amb els altres membres del consolat.

Havent deixat clars els conceptes anteriors podem explicar l'estructura governamental de la Cerdanya al segle XVIII.

L'actual comarca de la Cerdanya formava part de la vegueria de la Cerdanya que abans del Tractat dels Pirineus agrupava la dita comarca, l'Urgellet i la vall de Ribes, que a finals del s. XVII va passar a dependre de la vegueria de Camprodon. Amb la divisió de la Cerdanya, la part francesa va incorporar-se a la província del Rosselló com a *vegueria de Cerdanya* amb capital a Sallagosa. La resta de la Cerdanya i de la seva antiga vegueria prengué el nom de *vegueria de Puigcerdà*, el qual ja havia estat sovint utilitzat des de la fi de l'edat mitjana. Dins la vegueria de Puigcerdà hi trobem la sotsvegueria del Baridà, amb Bellver com a ciutat destacada.

Imatge 38: Mapa de Catalunya dividida en les vegueries de 1714. Es pot apreciar clarament la vegueria de Puigcerdà de color groc al nord del Principat, que compren el que avui seria la Baixa Cerdanya, l'Urgellet i part de la vall de Ribes. Tot i que el terme Cerdanya s'utilitzava per a nomenar la part francesa, en el mapa està escrit a cavall de la part catalana i la francesa. El mapa va ser realitzat per Nicolas de Fer, un dels millors cartògrafs de la cort de Lluís XIV.
Font: <http://www.raremaps.com> **Data:** 22-12-2014

La màxima autoritat comarcal era el veguer, designat directament pel rei, que actuava amb plena autoritat governamental, judicial i administrativa sobre les terres ceretanes.

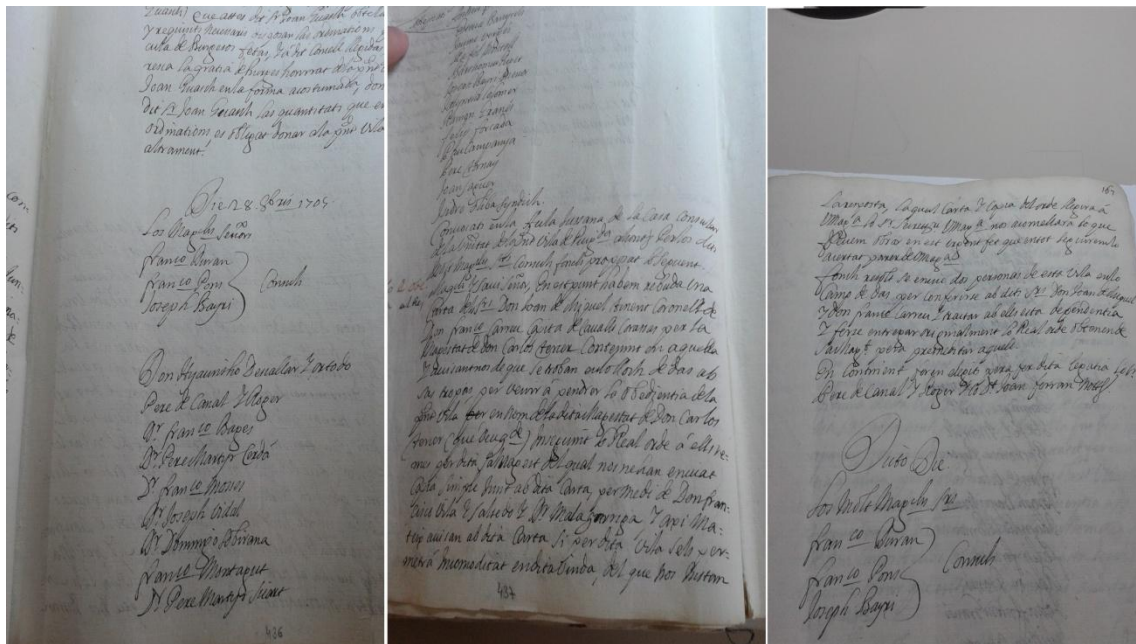
Era l'única autoritat sobre els petits pobles i llogarets rurals de la comarca, mentre que els pobles més importants posseïen un petit govern municipal.

El veguer a més posseïa el títol de batlle de la capital de la comarca, o sigui de la vila de Puigcerdà. Com a batlle duia a terme senzillament una funció d'administrador al servei del rei representant els seus drets de caràcter econòmic.

La vila de Puigcerdà posseïa un executiu municipal, el consolat. Aquest estava format per les elits municipals: gent preparada, que sabia de lletra i dret i que posseïa una gran quantitat de capital o terres. Aquest consolat estava dirigit per quatre cònsols, el primer o cònsol en cap, el segon, el tercer i el quart, segons ordre de jerarquia, i acabat de formar per la resta de prohoms de la vila que posseïen el títol de síndics. La funció dels cònsols era la d'exercir el poder polític i judicial, executiu, militar i financer de la Vila, i eren escollits cada any entre el conjunt de prohoms que formaven part del consolat mitjançant un sistema de tria de mà innocent. Els cònsols, però, no posseïen un major poder a l'hora de discutir sobre qualsevol tema que la resta de síndics, sinó que eren només la representació del conjunt de la sala. No s'arribava a una decisió sense l'aprovació unànime del conjunt de cònsols i síndics.

Cal remarcar que el grup de gent que formava part del consolat era un grup de gent molt elitista i benestant, basat pràcticament en el poder econòmic dels formants, que per altra banda era l'única part de la població formada suficientment com per governar.

El grup de dirigents es reunia a la Casa Consular de la Vila per a discutir qualsevol qüestió relacionada amb el funcionament del municipi, des de repartició de terres pel bestiar fins a pagament de les tropes. Totes les qüestions i les seves resolucions són agrupades en el Registre de Consells de la Vila de Puigcerdà, que resulta un document molt valuós i interessant per a l'estudi de la història municipal, degut a la gran varietat de temes que tracta i l'objectivitat amb la que els afronta, que formen un dels més complets retrats de la vida al municipi fa tres-cents anys.

Imatges 39, 40 i 41: Conjunt de fotografies que formen una acta del Registre de Consells de la Vila de Puigcerdà del 1701 al 1707. En concret del dia 28 d'octubre del 1705. La primera fotografia correspon a l'inici de l'acta, on hi ha la data en llatí i el nom dels còsols i de tots els síndics. En la segona es proposen els temes a tractar aquell dia, enunciats al marge de cada paràgraf. En la tercera s'enuncia la resolució de cada tema tractat. **Font:** Arxiu Comarcal de la Cerdanya **Data:** 12-12-2014

5- LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA Cerdanya

5.1- LES CAUSES DEL CONFLICTE A LA Cerdanya

Els francesos feia anys que havien fet fortes les seves fronteres amb Catalunya, a la Cerdanya des de l'any 1681 amb la construcció de Montlluís. Però tot i tenir assegurat el seu terreny, durant la Guerra de Successió no aconseguien avançar en territori enemic als Pirineus. La guerra es movia i cada cop estaven més a prop de conquerir Catalunya però les muntanyes eren un fort entrebanc. Eren un niu de resistència que albergava un gran nombre de miquelets i sometents. Per tant era de gran interès per a França acabar amb aquest incòmode focus de problemes i per fer-ho era vital arribar fins a Castellciutat, la plaça forta del Pirineu. La Cerdanya era la porta d'entrada. Segons l'informe²⁷ realitzat per Salatier, director general de les fortificacions franceses, adreçat a Lluís XIV, aquestes són les principals raons per conquerir, controlar i assegurar la Cerdanya:

- *“És necessari conquerir els pobles de la muntanya, que són insubmisos. Cal tenir controlades les places fortificades de la zona que els tindran amenaçats i controlats”.*
- *“El control dels indrets fortificats de Puigcerdà i de Bellver ens fan amos de la Cerdanya Espanyola, però també del Baridà fins a les portes de l'Urgell. A més preserven la frontera de França que ha estat exposada a les incursions continuades de miquelets i bandolers”.*
- *“No només significa l'apropiació d'un país ben abundant, que pot fornir de subsistències les tropes de Sa Majestat, sinó també d'una gran quantitat de farratge, que manca al Rosselló”.*
- *“Ens posem en situació de conquerir totes les muntanyes catalanes i establir una comunicació sòlida amb l'exèrcit que actua a l'Aragó”.*

---

²⁷ Aquest informe és un informe adreçat al rei de França que justifica la fortificació de les places ceretanes de Puigcerdà i de Bellver. Per tal de convèncer inclou tots els aspectes positius que comporta per a França el control de la comarca. L'informe es titula: *Memoire des ouvrages de Puycerda et Belvère*. Font: Service Historique de l'Armée de terre, Chateau Vicennes.

- *“Tenint aquests llocs fortificats²⁸ podem fer dipòsits de queviures i provisions amb l’objectiu d’empènyer la guerra endavant i mantenir-nos amos de la nostra subsistència, cosa que és imprescindible en la situació de revolta en que es troba el país. En darrer lloc, la importància d’aquests establiments és privar l’enemic i els pobles de Catalunya del blat i el bestiar que els proporciona la Cerdanya”.*

“Rien n’avait paru plus nécessaire et plus utile, depuis la résolution d’arriver en Catalogne en 1705, que d’occuper la Cerdagne Française et l’Espagnole”²⁹.

5.2-LA GUERRA DE SUCCESSION A LA CERDANYA

Després de la mort de Carles II, Felip V va ser coronat rei d’Espanya i Catalunya va acceptar-lo. La Cerdanya no va ser cap excepció i l’any 1702 el Consell de la vila de Puigcerdà presentava els seus respectes i obediència al nou monarca.

Però el menyspreu i les vulneracions que el nou govern va mostrar vers les institucions, els drets i els privilegis dels catalans van provocar l’adhesió del Principat al bloc aliat en plena Guerra de Successió l’any 1705. L’arxiduc va desembarcar a Barcelona el mateix 1705 i va expulsar el govern filipista del Principat. Catalunya era austriacista.

Al llarg del 1705, quadrilles de miquelets recorrien el país exigint als municipis que canviessin de rei i presentessin obediència a l’Arxiduc. El 28 d’octubre els cònsols de Puigcerdà van rebre una carta del tinent coronel Joan de Miquel i del capità de cavalleria Francisco Carreu. En la carta explicaven que es trobaven a Das per venir a prendre l’obediència de la vila de Puigcerdà i la vegueria de Cerdanya en nom de sa Majestat Carles III. La carta anava acompanyada d’una real ordre signada pel mateix Arxiduc. La vila de Puigcerdà no es trobava preparada per oferir resistència així que els seus cònsols, de forma molt pragmàtica, van decidir donar l’obediència del territori al nou rei: *“Nos apareix que nosaltres no estam en estat de fer resistència alguna, per trobarnos en pany obert. (...) Fou resolt per tot lo dit consell sense discrepàncies que donarem l’obediència als militars”³⁰.* Dos cònsols de Puigcerdà, Pere Cassals i Joan

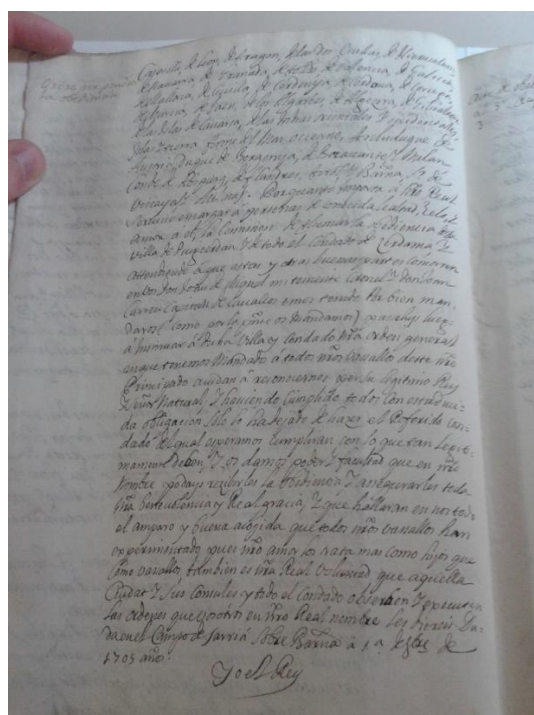
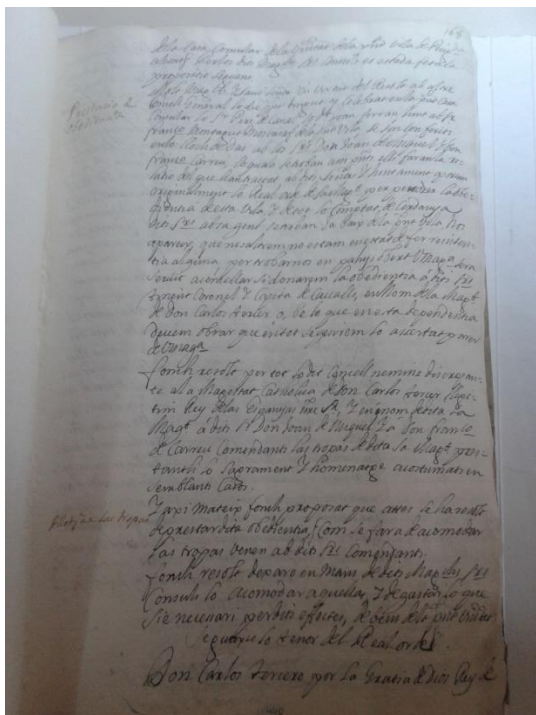
²⁸ Quan parla de llocs fortificats es refereix a les fortificacions de la Cerdanya, Puigcerdà i Bellver.

²⁹ Frase inicial de l’informe de Salatier.

³⁰ Acta del Registre de Consells de la vila de Puigcerdà de 1701-1707. Dia 28 setembre de 1705

Ferran, es van reunir amb els enviats austriacistes a Das on van comunicar-los la decisió. Dos dies després es va fer una crida a sometent a Puigcerdà per a reunir tropes en cas d'atacs francesos i es va crear una delegació, formada per vilatans de prestigi i encapçalada per dos cònsols, per anar a besar la mà del rei Carles III a Barcelona.

Imatges 42 i 43: Acta del Registre de Consells de la vila de Puigcerdà de 1701-1707. Dia 29 d'octubre de 1705. En la primera fotografia s'explica les raons per les quals es decideix donar l'obediència de la comarca a Carles III. La segona foto és la real ordre, signada pel rei: *Yo el Rey*, que acompanyava la carta dels emissaris reials.

Font: Arxiu Comarcal de la Cerdanya. **Data:** 12-12-2014

Des d'aquest moment tropes formades per miquelets i fusellers recorren el Pirineu establint-se cada cert temps a la comarca. La població ha de sustentar a les tropes, que sovint es queden sense diners del rei per pagar les despeses, però la Cerdanya està immersa en la pobresa i la gent no pot fer-se càrrec de les despeses dels militars. Aquests es divideixen per poblacions per tal de repartir els costos però la pressió sobre les classes baixes és insostenible: s'han de fer derives (impost obligat) de blat per als animals, alimentar, vestir i acollir als soldats, pagar tota mena de contribucions i participar en els sometents. A més, els ciutadans més adinerats es neguen a ajudar al·legant que no es requereix el servei dels militars.

A més, la situació es veia agreujada pel que fa als francesos. Els militars borbònics que s'havien fet forts a Montlluís havien baixat a Llívia, on es van establir i des de on tenien les portes obertes a la Cerdanya. Des d'allà, a més, reclamaven a la comarca contribucions semblants a les que ja feien front els pobladors, com la que van demanar, el 4 de juny de 1706, quan el veguer de França, Francisco Sicart i Rovira, sota les ordres del governador de Montlluís va enviar una carta al Consell de Puigcerdà dient: *“que esta vila aporti al presidi de Montlluís 50 quintars d’herba i 50 de palla, que altrament és forçós, que la cavalleria del fort baixarà a esta plana a farratjar i serà pitjor per esta vila i terra ”*³¹.

La presència tan propera de l’enemic va provocar que alguns abandonessin el territori, entre aquests un gran nombre de sometents i miquelets. Però el 8 de setembre el Coronel Francesc Bach i Macià va arribar a Puigcerdà amb 280 fusellers i miquelets. Bach va proposar posar en estat de defensa la vila, el consell ho va acceptar i el 19 d’octubre es va fer una crida a sometent a tota la terra de la Cerdanya, Bellver i la Batllia, el Baridà, la Seu d’Urgell, Bagà i Berga.

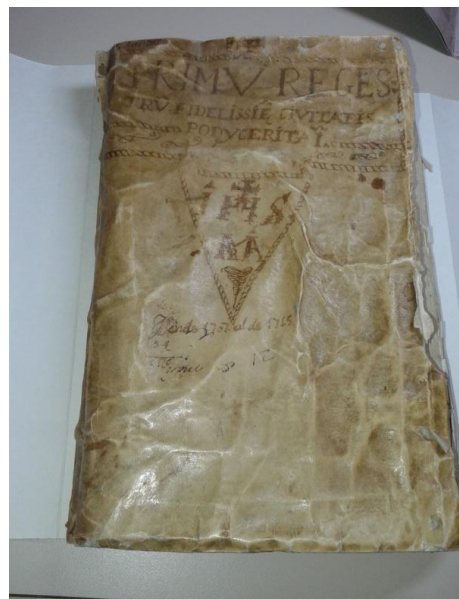
Aquesta arribada de tropes va provocar un gran augment dels esforços dels veïns per tal de sustentar els militars. La situació de les classes baixes era insostenible. L’atac enemic cada dia més a prop. En aquest context i havent passat un duríssim hivern, el consell de Puigcerdà va rebre una carta d’un *“ohidor Real del Principat de Catalunya”*. En la carta aquest demanava que Puigcerdà enviés a la ciutat d’Urgell un síndic per tractar l’allistament forçós d’homes de la comarca a un nou crit de sometent. Els representants municipals van aconseguir no haver d’allistar als ciutadans al·legant: *“que esta vila esta molt reduïda i ha impedidas grans sumas en servei del sa Majestat. Y que tots los dies estan ab las armas a les mans per ser tant fronterissos de França”*³². Esquivar aquest allistament massiu d’homes del poble va ser clau uns quants dies més tard. El 21 d’abril de 1707 l’exèrcit francès comandat per Antonio Gandolfo va atacar Puigcerdà.

³¹ Acta del Registre de Consells de la vila de Puigcerdà de 1701-1707. Dia 5 de juny de 1706.

³² Acta del Registre de Consells de la vila de Puigcerdà de 1701-1707. Dia 16 d’abril de 1707.

L'atac es va iniciar a les tres de la tarda i va durar fins a les onze de la nit. Les defenses estaven en runes, però la resistència de la població, els miquelets i un petit contingent de reforços enviat des de la Seu van rebutjar l'ofensiva i va obligar als francesos a retirar-se a Llívia, havent patit 50 baixes i un bon nombre de ferits. Per França la derrota va suposar una forta humiliació ja que un exèrcit professional no havia estat capaç de vèncer a un grup de pobres camperols. Des de Puigcerdà la visió era molt diferent, pràcticament de miracle. Així es va decidir donar gràcies a Santa Maria: *“se donarà gràcies a la tutelar de la present vila nostra senyora de la Sagristia, per los beneficis tenim rebuts de la divina Majestat per sa intervenció y en especialitat per lo benefici rebérem de sa liberal mà lo die 21 del passat Abril, lo die de Dijous Sant, en deslliurarnos de la appresió de las armas de França en la invasió que feren en la present vila y per dit effecte se farà un ofici, sermó y solemne professó”*³³.

Aquesta resistència dels vilatans va ser interpretada pel govern de Carles III com un acte d'enorme fidelitat a la causa austriacista, tot i que probablement ho van fer més com a defensa a ultrança del propi territori que no pas com a acte de fidelitat vers al monarca. El fet és que el monarca va atorgar el títol de *Ciutat* a Puigcerdà: *“La majestat catholica Don Carlos III nostre Rey y Señor se ha dignat a condecorar e ilustrar a est comú ab lo titol de Ciutat”*. Aquesta concessió va venir acompanyada de la capacitat de tenir Coronela³⁴ pròpia a Puigcerdà. Amb tot això després de l'ofensiva francesa el nombre de soldats, miquelets, sometents i en definitiva defensors armats va augmentar, un augment que va anar de acompanyat de més contribucions dels ciutadans.

Imatge 44: Llibre d'Actes de la Ciutat de Puigcerdà del 1707 al 1715. La seva coberta conté el següent text: PRIMV REGISTRV FIDELISSIE CIVITATIS PODYCERITAI. I és que aquest llibre s'inicia pràcticament al moment en que Carles III concedeix el títol de ciutat a Puigcerdà. **Font:** Arxiu Comarcal de la Cerdanya. **Data:**19-12-2014

³³ Acta del Registre de Consells de la vila de Puigcerdà de 1701-1707. Dia 16 de maig de 1707.

³⁴ Destacament militar professional propi de les ciutats catalanes.

Durant l'estiu del 1707 van ser freqüents les expedicions de petits grups bel·ligerants en territori francès, però no tenien un clar objectiu ni es duïen a terme amb l'ordre necessari per a obtenir algun benefici. És probable que en alguna d'aquestes expedicions es segrestés a l'esposa de Francisco Sicart, el veguer de la Cerdanya francesa, que envià una carta al consolat de Puigcerdà exigint la "restitució" de la seva esposa.

A partir d'aquest moment en el llibre d'actes de la ciutat de Puigcerdà hi ha un buit d'un mes i mig entre el 18 de juliol i el 16 de setembre de 1707. El que va passar en aquest curt període és que un gran exèrcit francès, aquest cop comandat pel Duc Adrien Maurice de Noailles, es va plantar davant la capital ceretana i, tot i que havia augmentat el nombre de defensors, va ocupar definitivament Puigcerdà. Des d'aquí les tropes franceses van envair sense cap mena de resistència tota la Cerdanya fins a Bellver.

La primera acta després de la invasió borbònica demostra ja canvis importants. Puigcerdà ja ha perdut el títol de ciutat, ara torna a ser vila. El consell de la vila manté la seva estructura, amb els mateixos cònsols i síndics que en formaven part abans de l'ocupació, però tot està sota control del nou governador francès i del Mariscal Duc de Noailles.

La repressió s'inicia sobre la població. S'imposen duríssimes contribucions, es confisquen un gran nombre de propietats, s'allotgen tropes franceses a les cases particulars que han de ser mantingudes amb aportacions abusives d'aliments i diners.

Amb la Cerdanya ocupada el front de guerra avança i s'estableix al Baridà. L'avanç de les tropes borbòniques s'estanca i Bellver es converteix en la plaça forta francesa més avançada convertint-se en el centre d'operacions de les tropes franceses, albergant un gran nombre d'efectius francesos, dirigents, municions i provisions; fet que comporta més contribucions per part de la gent de Bellver, l'allotjament de soldats a les cases dels particulars i en definitiva més abusos i repressió sobre la població.

Des de Bellver els borbònics es van fer amb el control de Montellà i Lles i d'aquesta manera amb el control total de la Cerdanya, des del coll de la Perxa fins al congost del Baridà.

Imatge 45: Castell de Bellver de Cerdanya. Va esdevenir el centre d'operacions de l'exèrcit francès.

Font: Miquel Sirvent Viñas

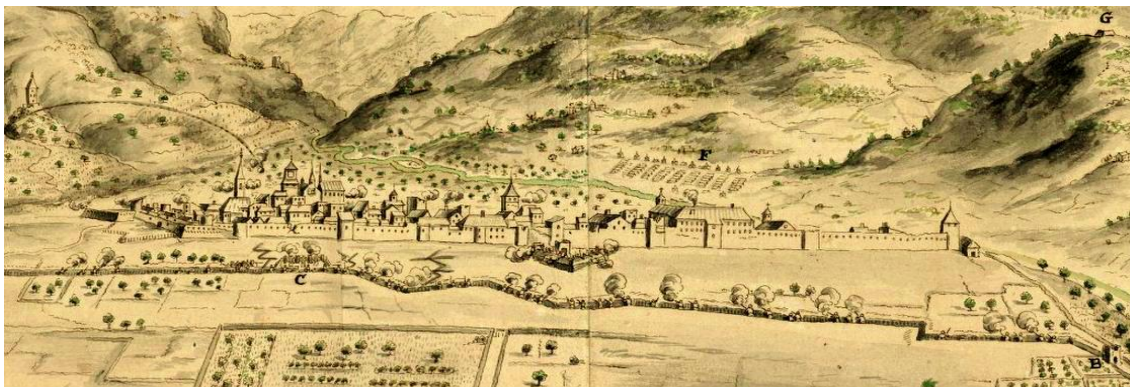
Data: 20-9-2014

En aquest punt cal explicar la situació dels partidaris de Carles III a la comarca. De fet a la comarca no, ja que aquesta estava completament sota domini francès, al Baridà i al que es coneix com a l'Urgellet³⁵.

La Seu d'Urgell era la ciutat més important de la zona i, tal com passava amb Puigcerdà a la Cerdanya, la major part de les decisions que es prenia a la zona depenia de les que prenia el Consolat de la ciutat. Al costat de la Seu s'hi trobava el castell de Ciutat. Era una de les grans places fortes de Catalunya, i la principal al Pirineu. Tenint en compte que la ciutat de la Seu es trobava sense muralles des de l'última ocupació francesa al 1691, la fortalesa esdevenia una peça clau en la defensa del territori i de la gent. Al maig del 1707 el general Josep Moragues va ser nomenat governador de Ciutat i les seves fronteres.

---

³⁵ Territori històric i comarca natural de Catalunya que es troba als Pirineus, concretament a la comarca de l'Alt Urgell. El territori de l'Urgellet correspon a gairebé tota la comarca de l'Alt Urgell, exceptuant-ne el Baridà i el sector meridional.

Imatge 46: Setge de la Seu del 1691. Les tropes franceses van destrossar les muralles i totes les defenses de la ciutat. No van tornar a ser reconstruïdes. D'aquesta manera la Seu quedava indefensa davant qualsevol nou atac. **Font:** bp.blogspot.com **Data:** 30-12-2014

El control de Bellver i els pobles propers, que donava la clau a l'exèrcit francès per arribar fins a la Seu, va obligar a Moragues a plantar resistència. Tot i les poques tropes de les que disposava va aconseguir frenar l'avanç dels borbònics fent-se amb el control de les principals vies de comunicació amb la Cerdanya. Va fixar tropes en els ponts de Bar i d'Arsèguel, dos ponts de pas obligatori si es volia arribar a la Seu pel camí de Sant Jaume que recorria la vall per baix seguint el curs del riu Segre. I va tallar les comunicacions per alta muntanya establint guarnicions als colls de Queralt, sobre Arànsa, i de Boscallt, sobre Ansovell. Per últim va enviar tropes als castells de Bar, Torres d'Alàs i d'Aristot. Aquest últim era un gran castell situat en un punt clau per dominar el fons de la vall i alhora els passos d'alta muntanya de la solana, i de molt difícil accés als atacants.

Les escaramusses entre els dos bàndols van ser molt freqüents a la zona entre el 1707 i el 1711, però cap dels dos no va dur a terme cap atac per a vèncer de forma clara a l'altre. Només destaca una violenta batalla que es va produir l'any 1708 a Aristot, quan quatre-cents soldats

Imatge 47: El poble d'Aristot. No s'equivocava gaire Cayetano Enrique de Salamanca quan deia: *Aristot, más un nido de águilas que un pueblo.* **Font:** Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

filipistes van intentar fer-se amb el castell. La guarnició del castell va aconseguir defensar-se i vèncer amb l'auxili de forces de Castellciutat dirigides pel mateix general Moragues.

L'any 1711 els francesos van tornar a iniciar amb força l'ofensiva amb l'objectiu de prendre definitivament el nord de Catalunya i unir-se a les tropes borbòniques que entraven per Lleida. Per fer-ho havien d'arribar a la Seu i fer-se amb el control de la plaça forta de Castellciutat. Arribar-hi, però, no seria fàcil. La ruta ràpida, que passava pel fons de la vall estava molt ben defensada pels austriacistes, forts als ponts de Bar i d'Arsèguel, a més les característiques del terreny no els donaven avantatge sobre els defensors: el fons de la vall era molt estret, un coll d'ampolla on un major nombre de soldats no era ni de bon tros garantia d'èxit. S'haguessin produït un gran nombre de baixes.

Imatge 48: Antic poble de Pont de Bar. Tant el poble com el pont medieval van ser arrasats per la riuada del 1982.

Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

Imatge 49: Pont d'Arsèguel. L'estructura de l'antic pont era tant resistent que va ser utilitzada per fer-hi passar la carretera per damunt.

Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

L'opció d'emprendre camí per la baga no era dolenta en quant al poc nombre de defensors que hi podien trobar, però la serra del Cadí actuava d'obstacle. Era impossible pujar-hi amb les tropes i l'armament que es portava per a la guerra, i passar per la falda de la

serra no els allunyava prou dels pobles de Bar i

Imatge 50: Bar, a la baga, també estava ben defensat per les tropes de Moragues. **Font:** Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

Ansovell ni del coll de Boscallt, per força haurien d'haver topat amb els miquelets catalans. A més els frondosos boscos de pi negre tampoc eren el millor aliat per al trasllat d'un contingent tant nombrós.

L'última opció era la Solana. Però la solana del Baridà era, i és, una zona molt abrupte, feréstega i seca. A més, la imponent fortalesa d'Aristot en controlava el pas. Si es volia passar per aquesta zona s'havia de fer molt amunt, per alta muntanya, deixant avall les terres ermes i la guarnició de l'impenetrable castell. I així ho van fer, com ja ho havien fet el 1691 per arribar a la Seu també. El 10 de juny de 1711, en ple estiu per evitar possibles contratemps en l'alta muntanya, l'exèrcit francès va pujar per Prullans cap a Lles i Arànsa. L'objectiu era vèncer a la guarnició que, sota les ordres de Moragues, defensava el coll de Queralt i tenir el control d'una via fàcil i segura per a arribar a la Seu. En pocs dies els soldats i miquelets del coll van ser vençuts i les tropes franceses van tenir el camí lliure per arribar a la capital de l'Alt Urgell baixant per la vall del riu de Bescaran i passant per Estamariu. La ruta que van seguir és anomenada com a Camí dels canons, degut al pas de l'armament militar que portava l'exèrcit francès.

La Seu es trobava completament indefensa davant el gran exèrcit que hi arribava, i el general Moragues conscient que no podia defensar la ciutat de l'atac va retirar-se al castell. D'aquesta manera l'entrada a la ciutat no va ser violenta i, tot i no poder evitar les conseqüències que comporta una invasió, es va evitar una carnisseria.

Els francesos van fer-se amb el control de la ciutat, com a Puigcerdà, els òrgans de govern de la ciutat van mantenir-se però per sobre d'ells es va imposar l'autoritat francesa deixant-los a la pràctica sense cap mena de poder. Van exigir enormes quantitats de diners i contribucions, i fins i tot van segrestar dos cònsols i dos canonges com a hostatges fins que es realitzessin tots els pagaments.

La situació d'ocupació era insostenible per a la població que havia de seguir fent vida normal, com si res hagués passat, però alhora fer front als abusos que comportava la presència de l'invasor.

Alguns escamots de miquelets van dur a terme uns quants atacs contra els ocupants des d'Aristot, que seguia en mans austriacistes, però mai van arribar enlloc. La coordinació amb el general Moragues i el seu petit exèrcit era impossible, doncs aquest no es trobava en una situació còmoda per a atacar, tot el contrari. Les precàries condicions en que es trobava la fortalesa de Castellciutat i el baix nombre d'efectius amb els que comptava no eren ni els mínims per a encarar la defensa del castell amb esperances de sortir-ne vencedors, però tot i això no es van rendir.

A mitjans de 1713, després de gairebé dos anys d'haver-se tancat dins del castell, i quan gairebé tota Catalunya havia caigut, Castellciutat encara resistia. La defensa fregava els límits de l'impossible. Era el moment de prendre una decisió: seguir endavant i morir lluitant o entregar la plaça i sobreviure.

Imatge 51: Castell de Castellciutat.

Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

El 26 de setembre de 1713 es va acordar entregar el castell de Ciutat i donar l'obediència de la Seu als borbònics. El dia 28 el general Moragues va signar la capitulació dels castells de Ciutat i d'Aristot.

“Se entregara la plaza y fuertes de Castellciutat y de Aristot, con toda la artilleria, pertrechos y municiones. En el interin, se observará una buena fe, suspension de armas y todo acto de hostilidad entre dichas guarniciones y ejercitos. Hecho en Castellciutat, 28 de septiembre de 1713. Don Feliciano de Bracamonte. El general don Jose Moragues.”³⁶

D'aquesta manera es posava fi a la resistència armada al nostre territori. Els ciutadans en sortien vençuts i, malgrat haver d'afrontar durant els anys següents el preu de ser derrotats molts van salvar la vida.

5.3- CONSEQÜÈNCIES DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA Cerdanya

Acabada la Guerra de Successió el 1714, el govern de Felip V, vencedor del conflicte, va instal·lar un règim d'ocupació al principat de Catalunya. Les institucions catalanes (Corts, Generalitat, consells municipals...) van ser abolides. La Reial Audiència va ocupar el lloc de la Generalitat i va iniciar una duríssima política de repressió sobre la població de Catalunya a l'espera de la promulgació d'un decret que reestructurés la política, l'administració i l'estructuració de Catalunya. Part de les fortificacions del país van ser enderrocades i el poble va ser desarmat. Molts dels oficials i soldats que havien participat en la resistència van ser executats o es van haver d'exiliar (principalment a la Cort de Viena).

El 1716 es va promulgar el Decret de Nova Planta. Aquest document va abolir les institucions i lleis catalanes i va imposar les lleis de Castella amb l'objectiu d'uniformitzar el sistema jurídic i administratiu d'Espanya.

El govern del Principat va quedar en mans d'un capità general que presidia la Reial Audiència. Les vegueries van ser substituïdes per corregiments, que controlaven políticament i militarment el territori. Es van establir tretze corregiments.

Un d'aquests corregiments va ser el de Puigcerdà, que abarcava tota la Cerdanya, la vall de Ribes i l'Urgellet.

---

³⁶ Capitulació de Castellciutat i Aristot signada pel general austriacista Moragues i el general borbònic Bracamonte.

Totes les institucions municipals de caràcter representatiu van ser abolides. En el seu lloc es van implantar els Ayuntamientos de Regidores.

Al mateix temps que va aparèixer el Decret de Nova Planta es va implantar el Reial Cadastre, un impost que va suposar un augment extraordinari de la pressió fiscal sobre la població. Per realitzar el cobrament del nou impost es van realitzar una sèrie d'enquestes amb la descripció exhaustiva dels béns i activitats de tots els habitants de Catalunya³⁷.

El castellà es va imposar com a única llengua oficial de relació amb l'administració i d'educació. Les universitats catalanes van ser clausurades, i els estudis superiors es van concentrar a Cervera.

El poble ras va seguir utilitzant el català en la seva vida diària, però com a conseqüència de la política de repressió implantada, les classes altes de la comarca van preferir que l'educació de les noves generacions ceretanes fos en francès, portant els seus fills a escoles i universitats a França.

5.4- PERSONATGES

5.4.1-JOAN DE MIQUEL (1669 - 1713)

Joan de Miquel doctor en medicina i austriacista compromès, va participar activament en l'alçament vigatà del 1705 i va ser el capità dels sometents del Cardener. La seva missió era fer alçar el Bages, el Berguedà, el Solsonès i la Cerdanya a favor de l'arxiduc Carles d'Àustria per combatre els exèrcits borbònics que travessaven els Pirineus. Va morir el 4 d'agost de 1713 durant la defensa de Solsona.

5.4.2-FRANCISCO CARREU (XVII-1740)

Nascut a la Seu d'Urgell, fou advocat. Participà en l'alçament vigatà del 1705 a favor del rei arxiduc Carles III, ocupà Sarrià amb Antoni Manegat i 300 miquelets, contribuí a la conquesta de Barcelona i formà part de la junta de govern que Carles III creà en arribar a la ciutat. Juntament amb Joan de Miquel recorregué Catalunya fent alçar els

---

³⁷ Aquestes enquestes són les utilitzades en el punt 4.2 per a realitzar el cens de la població de 1717.

pobles a favor de l'arxiduc Carles. El 1714 s'exilià a Viena, on fou nomenat guarda-segells de la cort imperial. El 1732 tornà a la Seu d'Urgell, on va morir el 1740.

5.4.3-FRANCISCO SICART Y ROVIRA

Veguer de la Cerdanya francesa durant l'època de la Guerra de Successió. Estava força controlat pel governador de Montlluís qui, gràcies a la força militar que tenia a la zona, feia dur-li a terme atacs contra la Baixa Cerdanya, abusos sobre la població i contribucions abusives.

5.4.4-FRANCESC MACIÀ I AMBERT, BACH DE RODA (1658-1713)

Imatge 52: Bust de Francesc Macià i Ambert, *Bac de Roda*, a Roda de Ter.
Font: papikol.blog.cat. **Data:** 5-1-2015

Al llibre d'Actes de la Vila de Puigcerdà conegut amb el nom de Francesc Bach i Macià. Fou un polític austriacista i guerriller, conegut amb el nom de *Bac de Roda*. Pertanyia a la petita noblesa propietària rural vigatana. Fou un dels vuit personatges que amb la signatura del Pacte dels Vigatans donaren a Domènec Perera i a Antoni de Peguera el caràcter de delegats oficials de Catalunya per a signar el pacte de Gènova (1705) amb les potències aliades. Durant la guerra atacà les guarnicions i l'exèrcit borbònic a la plana de Vic i al Lluçanès, participà en la defensa de Montjuïc (1705) i en la de Barcelona d'uns quants anys després, com a coronel de

fusellers. La seva arribada a la Cerdanya fou clau per a plantar cara en el primer atac de Gandolfo sobre la vila de Puigcerdà. Va marxar poc abans del segon atac, en el qual Puigcerdà va caure definitivament. El 1710, com a membre del senat, fou destinat a la plana de Vic per mobilitzar noves milícies voluntàries. Abandonada Catalunya pels seus aliats, continuà la resistència. En arribar el general borbònic Bracamonte a Vic (agost del 1713) continuà lluitant a la muntanya durant uns quants dies. Es refugià al mas Colom (Roda de Ter), però fou denunciat, detingut i penjat sense judici.

5.4.5-ANTONIO GANDOLFO

Fill de Carlos Gandolfo, militar espanyol que passà al bàndol francès a canvi de beneficis determinats l'any 1678 després del setge de Puigcerdà. El pare es posà a les ordres del duc de Noailles que li atorgà privilegis a la comarca com la castlania³⁸ de Bellver. En el decurs de la Guerra de Successió Antonio Gandolfo fou capità de l'exèrcit francès. L'any 1707 llançà un atac sobre la vila de Puigcerdà que fou vençut per la població. Acabada la guerra ocupà el càrrec de castlà de Bellver, on feia i desfeia el que volia. Va morir el 1717, però la castellania del poble va ser ocupada per la seva dona fins al 1721.

5.4.6-ADRIEN MAURICE, DUC DE NOAILLES (1678-1766)

Imatge 53: retrat del duc de Noailles.
Font: wikipedia.org **Data:**5-1-2015

Militar i polític francès. Tercer duc de Noailles i comte d'Ayen. Era fill d'Anne-Jules de Noailles, i lluità al costat seu a Catalunya. En retirar-se el seu pare, restà a les ordres del duc de Vendôme i entrà a Barcelona amb les tropes d'aquest (1697). El 1705 tornà a Catalunya, en iniciar-se la Guerra de Successió, però hagué de passar al Rosselló, on reorganitzà les seves forces; el 1707 penetrà a la Baixa Cerdanya i a l'Empordà, el 1709 s'apoderà d'Olot i avançà fins a la plana de Vic. El 1710 fou nomenat cap de l'exèrcit francès de Catalunya i ocupà Girona el 1711. El 1714 tornà a França. En morir Lluís XIV, formà part del govern com a president del consell de finances. Hagué d'exiliar-se

entre 1722 i 1723. Posteriorment recuperà el favor de Lluís XV, lluità a la guerra de Successió de Polònia i fou ministre d'estat. Lluità a la guerra de Successió d'Àustria i perdé la batalla de Detsingen. El 1746 fou ambaixador extraordinari a Madrid. Es retirà el 1756. Morí a París el 1766.

³⁸ A l'edat mitjana, el qui tenia el govern i la jurisdicció d'un castell i d'una porció de béns annexos o castellania en possessió immediata, tot i que sense cap dret sobre el domini útil, a vegades de manera vitalícia, però generalment temporal.

5.4.7-JOSEP MORAGUES (1669-1715)

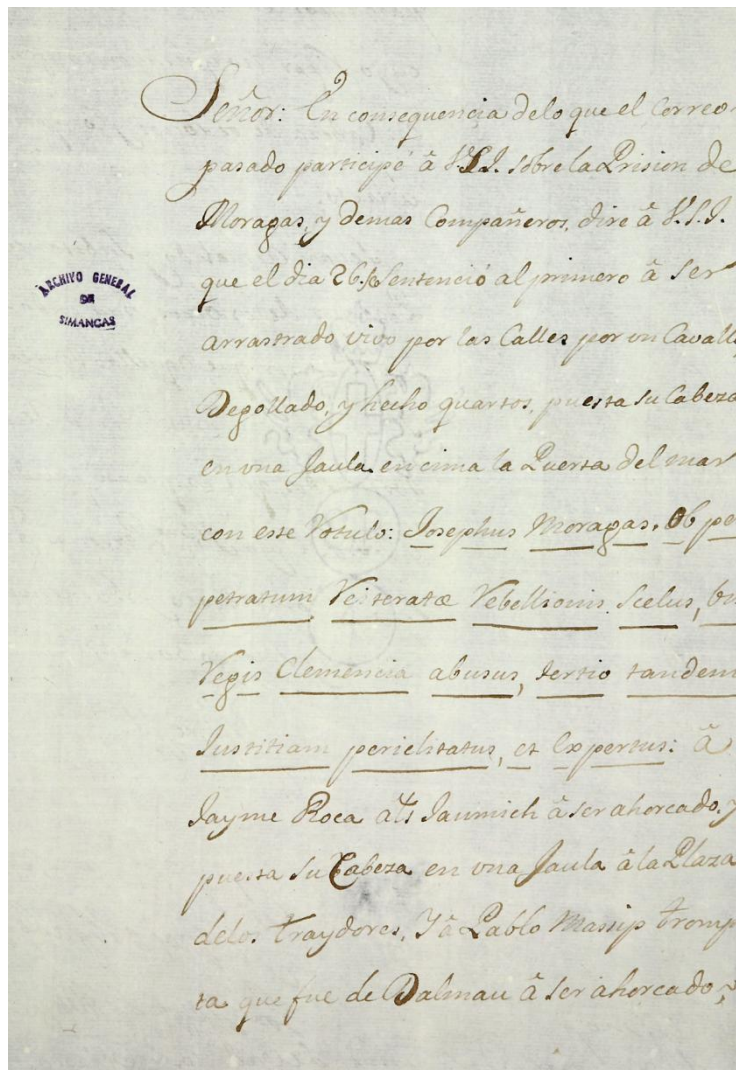
Militar català. El 1705 formà part de l'alçament austriacista de Vic i signà el Pacte dels Vigatans. Lluità al servei del rei arxiduc Carles, i el 1709 ja era general. Fou nomenat governador de la Seu d'Urgell i del castell de Castellciutat el maig de 1707. Pel juny del 1713 rebé l'ordre de retre Castellciutat als filipistes, però, tot i estar malalt, s'hi negà i resistí encara tres mesos. En capitular, marxà a Sort, on alçà un cos de voluntaris, amb els quals assetjà Castellciutat, sense èxit.

Imatge 54: Bust de Josep Moragues a Sort.

Font: wikipedia.org **Data:** 5-1-2015

Alliberà la seva dona, presonera dels filipistes a Balaguer, i s'incorporà a l'exèrcit del marquès del Poal. A finals de la guerra encara assolí èxits aïllats. Es retirà a Sort. Les autoritats borbòniques li negaren el passaport per a emigrar, fet que el decidí a intentar la fugida en barca el 1715 des de Barcelona, però fou pres i executat. El seu cap fou exhibit per les autoritats filipistes al Portal de Mar de Barcelona en una gàbia, i no en fou retirat fins el 1727, dotze anys després de la seva mort.

Imatge 55: Sentència de mort del general Josep Moragues.

Font: <http://1714.mhcat.cat> **Data:** 10-1-2014

6- LES FORTIFICACIONS

Al ser terra de frontera a la Cerdanya es van construir algunes fortificacions, tant espanyoles com franceses, per tal de mantenir segures les respectives possessions de cada país a ambdós costats de la frontera. En les següents pàgines faig un petit recull de les quatre que van jugar un paper més destacat durant la Guerra de Successió a la Cerdanya.

Però abans d'entrar en les places fortes cal deixar clars uns quants termes que serà important conèixer per entendre millor l'explicació que faig de les fortaleses.

- **Baluard:** Element de fortificació de forma pentagonal inserit en l'espai d'unió de dos panys de muralla. Es compon de dues cares que formen un esperó angular, dos flancs d'unió i un accés situat a la part interior del recinte.

- **Camí cobert:** Espai al llarg del perímetre, situat a damunt de les muralles des d'on es pot obrir foc contra l'enemic.

Imatge 56: Baluard de Sant Antoni a Barcelona. El mateix que va resistir els setges borbònics durant la Guerra de Successió. Està situat sota el Mercat de Sant Antoni i es calcula que era entre 10 i 12 metres més alt.

Font: Miquel Sirvent Viñas. **Data:**12-9-2014

- **Fossat:** Trinxera profunda excavada al voltant del muralles de les fortificacions. Durant la Guerra de Successió eren fossars secs, és a dir sense aigua. Un fossat dificulta l'accés de les tropes enemigues, de les màquines de setge, de l'artilleria i els intents de minar les muralles. A més dóna una posició avantatjosa al defensor sobre l'enemic que es troba per seu sota.
- **Mitja lluna:** Fortificació triangular situada davant el cos de la fortificació principal, generalment a l'altra banda del fossat, amb l'objectiu de dividir la força atacant i protegir les muralles.
- **Palissada:** Construcció de tanca espessa amb troncs, taulons o fagines.

6.1-MONTLLUÍS

Imatge 57: Vista aèria de la ciutadella de Montlluís.

Font: <http://www.capcir-pyrenees.com> **Data:** 23-12-2014

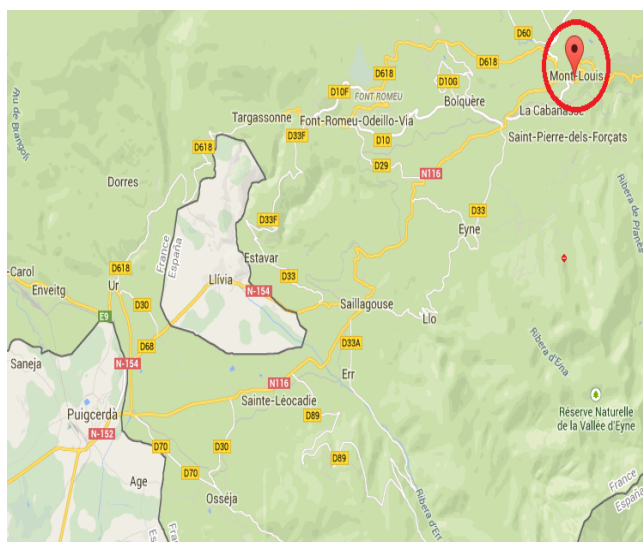
Després del Tractat dels Pirineus i la fixació de la nova frontera Lluís XIV va encarregar al seu millor enginyer militar, el marquès de Vauban, que construís una sèrie de fortaleses per defensar els nous territoris guanyats pel seu imperi en el que es va conèixer com *el cinturó de ferro* de França.

Al front pirinenc català es van construir dues places: el Fort

Libéria a Vilafranca del Conflent l'any 1680 i Montlluís a la frontera amb Catalunya per la banda de la Cerdanya.

Puigcerdà va ser fortificat just després de l'establiment de la nova frontera i des del poble es van dur a terme algunes incursions en territori francès. Tot i que, quan va esclatar de nou la guerra entre França i Espanya, Puigcerdà va ser ocupat ràpidament per les tropes franceses quedava clar que la frontera era massa dèbil. Per això el rei va encarregar a Vauban la protecció de la frontera amb la Cerdanya l'any 1679 edificant una fortalesa que portés el seu nom.

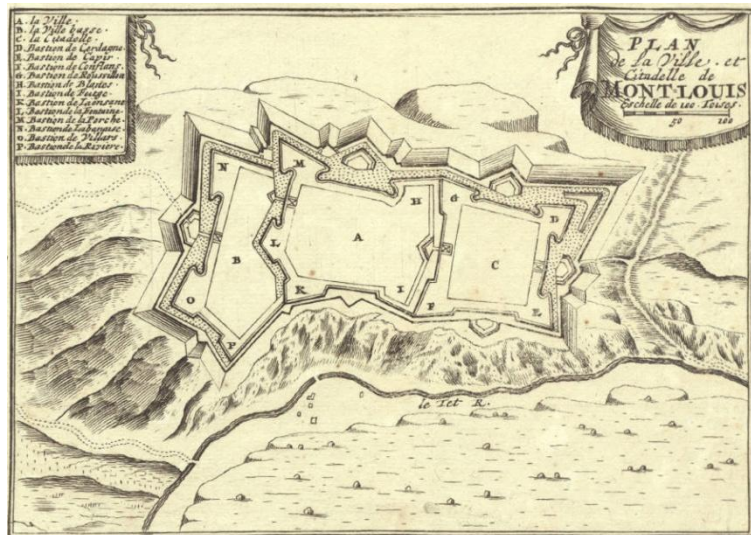
L'indret que el militar va escollir per a construir la nova fortalesa estava just fora de la Cerdanya a damunt del coll de la Perxa, el límit natural de la comarca, des d'on es tenia un control total de la plana ceretana. El lloc era clau per mantenir segures les rutes que comunicaven la frontera amb Perpinyà i amb Tolosa.

Imatge 58: Montlluís situat a l'Alta Cerdanya, a uns 20 km de Puigcerdà, posseïa un gran domini sobre la comarca certana. **Font:** www.ciudades.co/francia/mapa_mont-louis **Data:** 30-12-2014

Les obres van començar immediatament després d'haver escollit la localització. En un principi la fortalesa havia d'estar formada per tres parts. La primera i més elevada una ciutadella de planta quadrada protegida per

quatre baluards. Per sota una segona planta amb cases protegida per tres baluards i per últim més avall una altra zona de cases protegida per tres baluards més.

Imatge 59: Primer disseny de la fortalesa de Montlluís ideada per Vauban el 1679.

Font: <http://www.fortified-places.com/montlouis/> **Data:** 31-12-2014

Però per raons de costos els plànols de Vauban es van veure reduïts a només la construcció de la ciutadella i la part alta del poble. La construcció va ser molt ràpida, va durar només tres anys del 1679 al 1681, i la van dur a terme 3.700 soldats. La construcció es va dur a terme utilitzant materials de la zona i en bona part va ser costejada per la població de la zona que mai va veure amb bons ulls la nova fortificació.

El resultat un cop acabades les obres va ser una de les forteses més avançades dels temps que es vivien arreu d'Europa, com la resta de les 12 fortificacions de Vauban. De fet mai va ser conquerida per cap enemic per això se la coneixia com *la fortalesa impenetrable*³⁹.

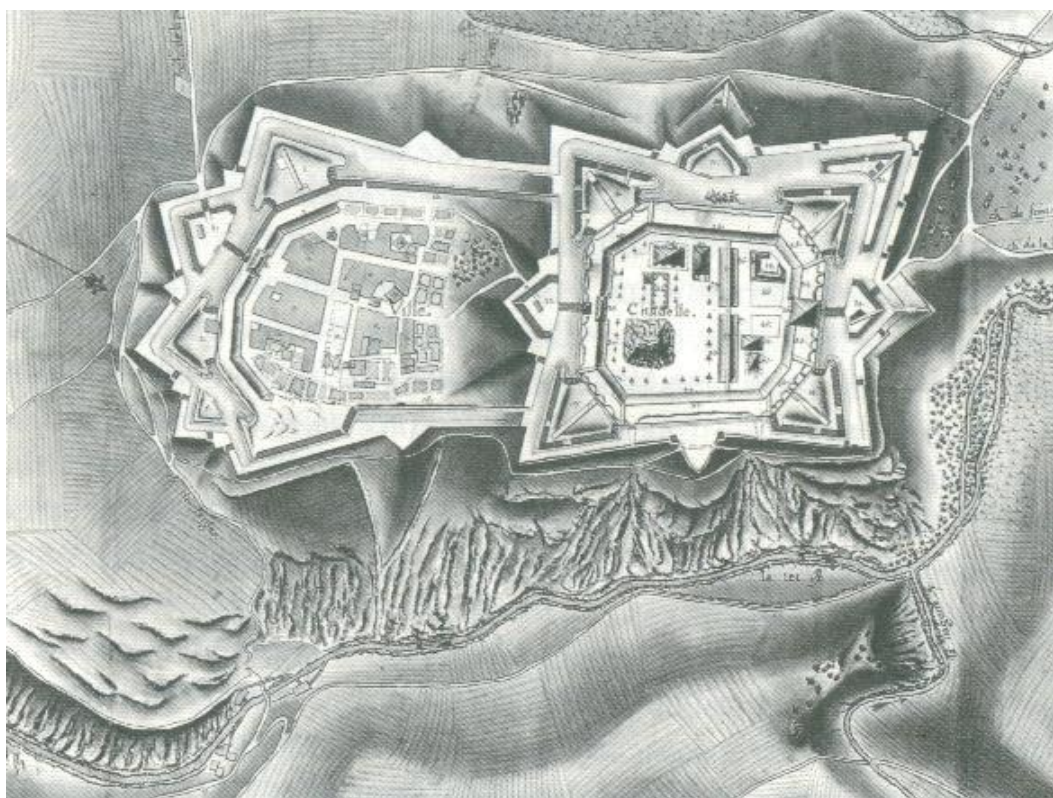
Imatge 60: Vista de la fortalesa de Montlluís des del costat ceretà.

Font: andr0mina.blogspot.com **Data:** 31-12-2014

³⁹ Segons: www.destinationsuddefrance.com

La ciutadella de planta quadrada situada al punt més elevat de la fortalesa està protegida per quatre baluards i tres mitges llunes i tot això precedit per un ample fossat sec. El baluard de l'oest o baluard de Cerdanya està reforçat amb una contraguàrdia ja que era el més exposat de tots. A l'interior de la ciutadella s'hi trobaven els edificis necessaris per a l'exèrcit: les casernes, l'arsenal i la infermeria, a més d'una petita església, una casa per al governador i un pou. L'interior estava aïllat de l'exterior gràcies a un pont llevadís que creava el fossat i a les monumentals portes que en tallen l'accés.

La ciutadella s'enganxa amb les dues muralles més llargues del poble, que surten de la mateixa ciutadella i arriben als tres baluards del sud que en són la defensa. Els baluards estan protegits per mitges llunes i un camí cobert. Si bé el costat oest era el més exposat ja que donava a la plana de la Cerdanya, el costat oest era el més ben protegit ja que tocava al torrent del riu Tet, una zona amb un fort pendent i molt boscosa, de difícil accés per als enemics.

Imatge 61: Plànol definitiu de la fortalesa de Montlluís dissenyada per Vauban l'any 1679.

Font: <http://www.fortified-places.com/montlouis> **Data:** 31-12-2014

Una característica dels edificis tant de la ciutadella com del poble és que els seus teulats només tenen pendent cap a l'interior, sense presentar-ne cap a l'enemic. Probablement dissenyats per evitar danys de l'artilleria.

Imatge 62: Els teulats del poble de Montlluís encarats cap a l'interior.

Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 28-12-2014

Montlluís no va atraure els habitants de la zona de la manera que Vauban havia imaginat. Van haver de passar

50 anys abans no es va poder parlar de la plaça com alguna cosa més que una construcció militar.

La fortificació de Montlluís va canviar completament la situació a la Cerdanya, donant als francesos una forta base des d'on operar i obrint-los les portes a la comarca durant la Guerra dels nou anys. Tot i això la construcció va ser molt costosa de mantenir i una constant font de problemes amb els locals. El 1694 el mateix Vauban va recomanar a Lluís XIV la seva demolició en favor de la pau a la Cerdanya, però el rei no en va fer cas.

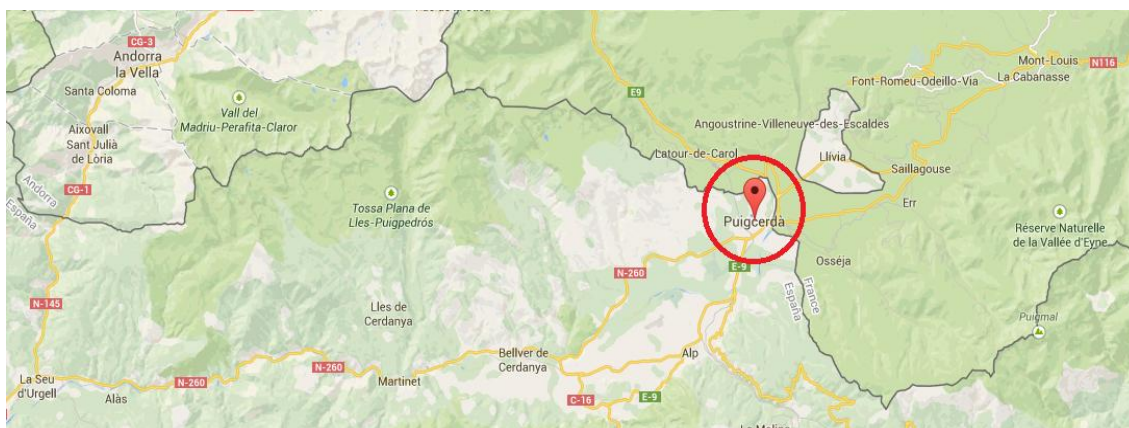
Posteriorment durant la Guerra de Successió va tornar a servir com a entrada a la comarca per a l'exèrcit francès. Allà van enviar-hi un gran nombre de tropes i s'hi van fer forts. El governador de la ciutadella tenia una forta influència sobre el veguer de la Cerdanya Francesa i va impulsar alguns dels abusos que el veguer va dur a terme.

Però les tropes de Montlluís necessitaven l'abastiment de matèries primeres per al manteniment de l'exèrcit i d'aquesta manera l'any 1706 va baixar fins a Llivia per fer-se amb els recursos tant rics que proporcionava la plana, sobretot els farratges. A Llivia van trobar-hi un lloc des de on poder controlar més durament la població i des de on fer-se amb un major control dels recursos de la plana. D'aquesta manera ja no van abandonar el poble i des d'allà van iniciar-se les planificacions d'invasió de Puigcerdà.

6.2-PUIGCERDÀ

Puigcerdà està situat damunt el Puig Cerdà (1.204 m), un ampli altiplot d'origen fluvio-glacial que s'eleva sobre la plana, entre el riu de Querol i el Segre.

La vila de Puigcerdà, centre històric de la Cerdanya, continuava exercint aquella antiga funció de capitalitat de les terres d'ambdues bandes de la frontera, tot i la partició de la comarca d'ençà el Tractat dels Pirineus. El poble tenia una població entre 1.300 i 1.400 habitants a principis del segle XVIII i era el més gran i poblat de la comarca.

Imatge 63: Puigcerdà capital de la Cerdanya al límit amb França.

Font: Google Maps **Edició:** Miquel Sirvent Viñas **Data:** 31-12-2014

El fet de ser la capital de la vegueria que portava el seu nom (vegueria de Puigcerdà) i la poca població de la resta dels pobles de la comarca així com els limitats mitjans de l'època li van donar un fort pes en les decisions polítiques i l'administració de la Cerdanya. Només alguns pobles com Bellver o Llívia comptaven amb òrgans administratius propis i independents dels de Puigcerdà. La resta de pobles tenien governants i institucions pròpies però molt lligades amb les de la Vila. A més el veguer de la comarca rebia el càrrec de batlle de Puigcerdà.

Imatge 64: Límits del poble de Puigcerdà a principis del segle XVIII.

Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 3-1-2015

poble actual. Quedava delimitat aproximadament per la Rambla de Josep M. Martí, el passeig del Deu d'Abril, el carrer de l'Abat Oliba (abans baixada de la Font d'en Llanes) i el carrer del Raval de les Monges, sobre el qual hi ha la plaça de les Monges.

Durant la Guerra dels Segadors ja es van produir revoltes contra les tropes franceses instal·lades al poble, que un cop finalitzada la guerra va ser ocupat fins al Tractat dels Pirineus.

En el context de les Guerres de veïnatge o de frontera, Puigcerdà va esdevenir un indret clau per a la defensa del territori espanyol, així que les autoritats espanyoles van ordenar a la població la fortificació de la vila. Aquesta es va dur a terme ràpidament i amb pocs mitjans i recursos, i per tant les noves defenses no van ser de gaire qualitat. En la següent invasió francesa, durant la segona guerra de veïnatge, Puigcerdà va caure ràpidament en mans de l'exèrcit francès dirigit pel mariscal duc de Noailles, l'any 1678. El duc en va fer demolir les defenses i fortificacions, deixant el poble sense cap mena de protecció, abans d'abandonar la vila. Amb la construcció de la plaça forta de Montlluís i la instal·lació d'un nombrós contingent permanent de soldats francesos a la frontera amb França, Puigcerdà va perdre qualsevol sentit militar que pogués tenir.

Durant la Guerra dels Nou Anys els francesos van tornar a ocupar la capital i, en finalitzar el conflicte, van abandonar-la una altra vegada.

Aquestes contínues invasions van produir un greu impacte en l'activitat econòmica de la Cerdanya, que basada en el sector primari, veia interromput el seu desenvolupament cada vegada que s'iniciava un nou conflicte, ja que aquest comportava contribucions (tant de diners com de béns materials) moltes vegades abusives i paralitzaven la vida quotidiana i el treball de la gent.

Iniciat el segle XVIII i el conflicte successori d'Espanya, Puigcerdà, com la resta de Catalunya, reconeix a Felip V com a rei d'Espanya. però el 1705 s'afegeix al carro dels partidaris de l'arxiduc Carles (veure punt 5.1). La vila esdevé un dels punts calents del Pirineu. En poc temps arriben a la Cerdanya quadrilles de miquelets i sometents d'arreu de Catalunya per a fer aixecar la població contra el rei Borbó i unir-se a l'exèrcit català. Tot i que els miquelets no es queden permanentment en la vila sempre ronden

pels voltants i la població els ha de sostenir i donar-los allotjament, fet que no acostuma a ser correspost pels militars, que abusen dels ciutadans que els ajuden.

La situació es comença a torçar quan el maig de 1706 un bon nombre de tropes franceses baixen des de Montlluís i s'instal·len a Llívia des de on duen a terme abusos semblants als de les tropes catalanes, confiscant els béns de la població, obligant als habitants a fer enormes contribucions de diners i collites i reprimint la gent de Llívia i el seu entorn per mitjà de la força. Des de Llívia s'inicia també la planificació per envair la Cerdanya, i el primer pas és prendre Puigcerdà.

Els francesos envien varies cartes al consell de Puigcerdà al llarg del 1706 en les que exigeixen diners, aliments, farratges... I amenacen en envair la comarca si no es duen a terme els pagaments. La situació de Puigcerdà és molt compromesa. Els seus dirigents no volen posar en risc la vida de la gent però no es poden fer front a les demandes dels borbònics, i l'enemic és cada vegada més a prop.

El 8 de setembre de 1706 arriba a la capital el coronel austriacista Francisco Bach i Macià amb 280 fusellers i miquelets. El dia 1 de novembre de 1706 el coronel Bach proposa al consolat de Puigcerdà posar en estat de defensa la vila degut a la proximitat de l'enemic. El consell decideix posar la vila en estats de defensa i seguir les ordres del coronel Bach que serà l'encarregat de dirigir les tropes dins la vila. S'anuncia a tota la terra de Cerdanya, a Bellver i el Baridà, a la Seu d'Urgell i a Bagà i Berga per si alguns voluntaris volen unir-se a la defensa.

Entre finals de 1706 i principis de 1707 es reconstrueixen algunes de les defenses del poble, però el seu estat és ruïnós, i els defensors es preparen per a l'atac francès.

El dia 21 d'abril de 1707 arriba l'atac. Les tropes borbòniques dirigides pel general Antonio Gandolfo surten de Llívia cap a Puigcerdà. Arribades, demanen l'obediència de la vila que els hi és negada. A les tres de la tarda inicien l'assalt. Es duen a terme tres intents. Tots ells són rebutjats pels defensors, i a les onze de la nit les tropes franceses es retiren de nou a Llívia.

La gent de Puigcerdà esclata d'alegria. Es duen a terme festejos i celebracions i una processó per donar gràcies a Santa Maria, patrona de la vila.

Per als francesos la derrota va resultar inacceptable i ràpidament van preparar-se per a atacar novament el poble i fer-se definitivament amb el control de la capital ceretana.

El nou atac es va realitzar el mes de setembre del mateix any 1707. Aquest cop l'exèrcit francès era molt més nombrós i estava dirigit pel Duc de Noailles. No es sap amb exactitud quan es va iniciar l'atac ni quants dies va durar degut al buit que hi ha en el llibre d'actes de la vila durant el període de l'atac. El fet és que aquest atac sí que va assolir el seu objectiu i els francesos van ocupar Puigcerdà.

Des de la capital es van fer amb el control de tota la comarca ràpidament fins a Bellver.

L'ocupació francesa de Puigcerdà va venir seguida d'una forta repressió contra la població. Pagaments, abusos, confiscacions... van ser molt habituals, però l'obra més representativa del control que els ocupants volien imposar a la població va ser la construcció del Fort Adrià.

Amb el destí de la guerra encara per descobrir, els francesos no van voler arriscar els territoris guanyats i van iniciar la fortificació de Puigcerdà, amb la construcció d'una ciutadella al nord de la vila. Es va batejar amb el nom de Fort Adrià, en honor al mariscal Adrien de Noailles.

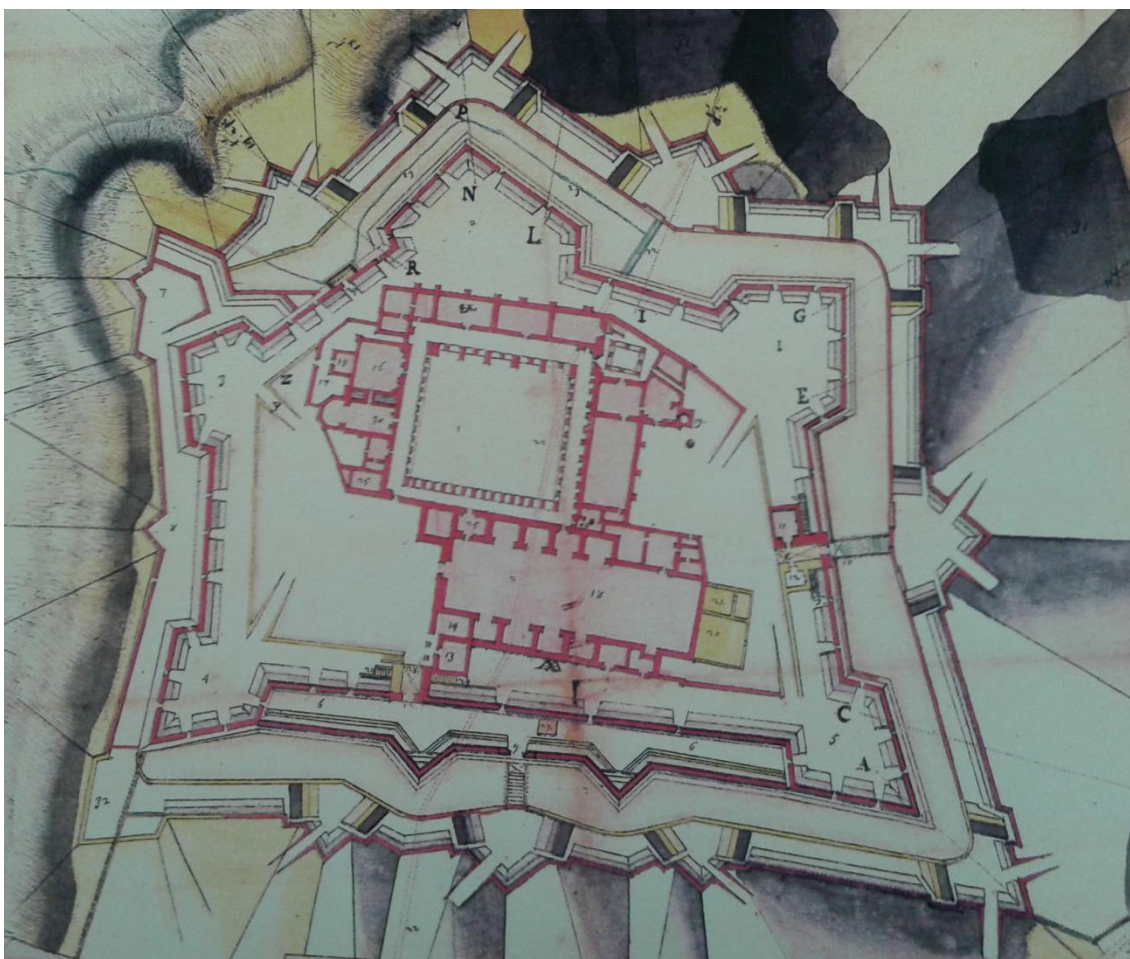

Imatge 65: Plànol de la vila de Puigcerdà amb el Fort Adrià a la part superior.

Font: Arxiu Comarcal de la Cerdanya. **Data:** 3-12-2014

Aprofitant l'antic convent de Sant Agustí es va construir al seu voltant la fortalesa. La construcció en forma d'estrella irregular s'havia d'adaptar al terreny irregular de la zona.

La ciutadella estava formada per cinc baluards envoltats per un fossat sec. Per fora una palissada actuava com a primer anell de defensa. En un principi la fortificació s'havia dissenyat amb sis baluards, però la construcció del sisè no es va dur a terme per tal de no haver d'enderrocar l'església de Santa Maria.

Imatge 66: Plànol del Fort Adrià de Puigcerdà. En la seva construcció es van aplicar els mètodes més avançats del moment. **Font:** Arxiu Comarcal de la Cerdanya **Data:** 3-12-2014

En la construcció es van aprofitar algunes restes de les antigues muralles entre els baluards de França i de Foix i entre els de Espanya i el de Sant Agustí.

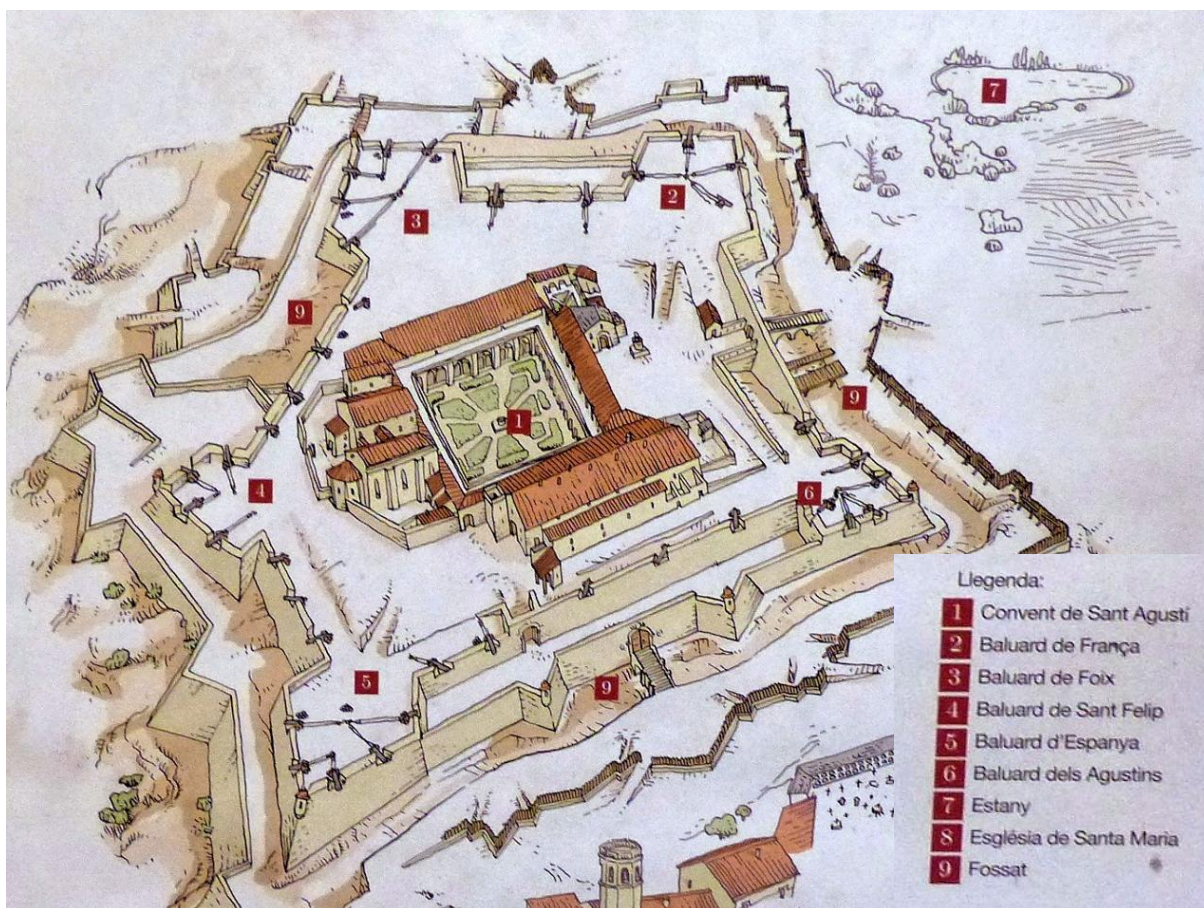
L'edificació es va dur a terme gràcies als esforços de la gent del poble, que la van fer i la van pagar, evidentment de forma obligatòria i imposada pels francesos. Tots els

materials usats també eren de la zona, la majoria provenien de les 173 cases que es van enderrocar per encabir el Fort al poble.

També es van realitzar algunes reparacions a les muralles de la vila però només les justes: *“En quanto a la villa de Puycerdan solo será menester acomodar algunos pedazos de muralla que hay algo arruynados”*⁴⁰

Sis anys després de l'inici de les obres de construcció del Fort Adrià, el 4 de juliol de 1713, l'exèrcit francès va ordenar la demolició de la fortalesa per no deixar endarrere cap fortificació que pogués ser utilitzada en contra seu en el futur.

Imatge 67: Dibuix del Fort Adrià de Puigcerdà.

Font: catàleg de l'exposició *Entre Àustries i Borbons* **Data:** 3-1-2015

⁴⁰ Fragment de *Discurso particular tocante el fuerte de Puycerdan*, Service historique de l'armée de terre. Font: Arxiu Comarcal de la Cerdanya.

6.3-BELLVER

El poble de Bellver està situat damunt d'un turó a la vora del riu Segre. Marca el final de la plana ceretana i l'inici del congost del Baridà. L'indret ha estat considerat un punt estratègic al llarg de la història perquè el poble té un control màxim tant de la plana de la Batllia i de les rutes que hi passen com del Baridà on les muntanyes s'apropen les unes amb les altres fins a les portes de l'Alt Urgell.

Imatge 68: Bellver de Cerdanya al cor de la comarca i al costat del riu Segre.

Font: Google Maps. **Edició:** Miquel Sirvent Viñas **Data:** 4-1-2014

A principis del segle XVIII el poble no passava pel seu millor moment, com la resta de la Cerdanya. Degut a les contínues invasions franceses de la segona meitat del segle XVII les defenses del poble es troben en runes, la població immersa en la pobresa i el nombre d'habitants es veu disminuït respecte èpoques anteriors. En aquella època el poble era el casc antic actual i es trobava completament emmurallat per les muralles medievals damunt del turó. A la part més alta del poble hi havia el castell.

Imatge 69: El casc antic de Bellver de Cerdanya que queda ben delimitat per l'existència de part de les antigues muralles medievals. **Font:** Google Maps. **Edició:** Miquel Sirvent Viñas. **Data:** 4-1-2014

Abans d'entrar en el paper que va jugar Bellver durant la Guerra de Successió cal explicar breument els fets de l'ocupació francesa del 1691.

L'any 1691 Bellver va ser pres pels francesos com la resta de la comarca. Des d'aquí van arribar fins a la Seu. Per fer-ho necessitaven un lloc on instal·lar-se, fer-se forts i poder d'aquesta manera seguir endavant. El lloc escollit va ser Bellver. Van dissenyar un pla per fortificar el poble i van dur-lo a terme. L'any 1698 en abandonar la plaça van enderrocar les fortificacions que ells mateixos havien dut a terme set anys abans per tal de no deixar endarrere cap fortificació que pogués ser utilitzada en contra seu en el futur, deixant només en peu les muralles medievals.

Imatge 70: Restes de les muralles medievals de Bellver de Cerdanya. Es conserven de forma íntegra les de damunt el penya-segat del Segre i les del flanc est del poble, que són les de la fotografia.
Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 20-12-2014

Explico això perquè durant la Guerra de Successió, després de caure tota la Cerdanya en mans franceses, els borbònics van arribar a Bellver el 1707. El poble i les seves defenses es trobaven en runes des de la seva demolició el 1698 i les tropes franceses van fer-se ràpidament amb el control del poble.

Un cop a Bellver es van trobar amb la mateixa situació que l'any 1691: l'objectiu era arribar a la Seu, però necessitaven un lloc on fer-se forts per continuar endavant. Bellver havia de ser fortificat un altre cop. Per dur

a terme les fortificacions es van limitar a reconstruir les que ells mateixos havien fet la dècada anterior. A l'hora de realitzar de nou les fortificacions, el militar francès Rousselot diu que la descripció del lloc es dona per feta i que les obres es faran seguint les memòries fetes per ell mateix l'any 1691. Per això calia explicar el fets de l'ocupació anterior.

imatge 71: Estat de les defenses de Bellver de Cerdanya l'any 1707. El poble es trobava defensat només amb les muralles medievals, mig en runes després de la demolició de l'any 1698.

Font: Arxiu Comarcal de la Cerdanya. **Data:** 3-12-2014

A les memòries de 1691 Rousselot explica que troba que el poble és favorable per la seva situació estratègica i proposa una sèrie de treballs per posar-lo en estat de defensa. Es reparen trams derruïts de l'antiga muralla, s'afegeixen algunes torres i baluards i es construeix un reducte fortificat on poder resistir en cas que el recinte emmurallat sigui ocupat per l'enemic. Es construeixen un magatzem de pólvora i un pou. Però aquest pou dóna molt poca aigua i es necessari construir un parapet per poder anar a buscar aigua al Segre de manera segura. Per últim es parla de la construcció de túnels subterranis sota la plaça per refugiar-se en cas d'atac.

S'adjunta una llista de les cases enderrocades per dur a terme les obres, amb un total de 79 afectats per aquest enderroc per un valor de 16.695 lliures. (veure imatges 35 i 36 punt 4.1).

Fins aquí les obres de 1691 que es van haver de reproduir el 1708. A més durant la reconstrucció es van haver de dur a terme noves obres: la construcció d'un fossar, la reparació de la cisterna del castell que perd aigua, picar la pedra del penya-segat del costat del Segre per evitar els atacs per aquell flanc i la construcció d'un camí cobert que uneixi la plaça amb el Monterrós⁴¹.

Dutes a terme aquestes obres i un cop assegurada la plaça el front de guerra va frenar durant un temps. Es desconeixen les causes d'aquesta aturada sobtada. Probablement la bona defensa de la zona del Baridà duta a terme per les tropes del general Moragues en van ser les causants.

Imatge 72: Plànol de Bellver un cop realitzades les obres de fortificació ideades en les memòries de Rousselot de 1691. La plaça es va convertir en un punt gairebé inconquerible que donava molta seguretat a l'exèrcit francès per continuar amb el seu avanç.

Font: Arxiu Comarcal de la Cerdanya **Data:** 3-12-2014

⁴¹ Petit cim situat al costat del municipi de Bellver de Cerdanya

6.4-CASTELLCIUTAT

Castellciutat està situat just al costat de la Seu d'Urgell. Tot i que avui és un petit poble, en un principi era només un castell situat damunt del puig d'Urgell, un petit turó damunt la plana de l'Urgellet.

Imatge 73: Situació de Castellciutat. Molt a prop de la Seu, actuava com a protecció de la ciutat.
Font: Google Maps **Data:** 10-1-2015

A finals del segle XVII, les muralles de la Seu es trobaven en molt mal estat degut a l'invasió francesa del 1691. Per aquest motiu, es va optar per altres solucions defensives que asseguressin el terreny i es va decidir fortificar Castellciutat.

Imatge 74: Les forteses de Castellciutat.
Font: Col·lecció de postals pròpia **Data:** 5-1-2015

La fortalesa de Castellciutat estava formada per tres construccions: la ciutadella o castell i la Torre Blanca i la Torre de Solsona, dos construccions que duïen a terme un paper de suport secundari al castell. Els tres edificis estaven situats damunt els tres cims del puig d'Urgell, i tenien un control total sobre la ciutat de la Seu i la sortida del congost del Baridà.

La Torre de Solsona era el recinte més proper a la Seu. Estava emmurallat i unit amb el castell per mitjà d'un camí cobert que resseguia la carena del turó. Tenia capacitat per a albergar entre 40 i 70 combatents. La torre estava formada per dos pisos, una sala soterrada on albergar els soldats, una cisterna i un petit polvorí. Era possible aïllar el reducte de les dues altres construccions en cas de ser ocupat.

Imatge 75: La Torre de Solsona. Dels tres edificis que formaven la fortalesa és l'únic obert al públic. **Font:** Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

El castell es va remodelar en profunditat, es va ampliar la fortificació amb baluards, cortines, talussos i fossats. Tenia una posició de domini total sobre la zona i estava molt ben protegit per les seves pròpies defenses i pels dos recintes complementaris. L'antic edifici del castell va ser utilitzat com a base i hostalatge del dirigent del fort. Tenia capacitat per a albergar un gran contingent de tropes i va esdevenir la peça principal de la fortificació.

Imatge 76: El castell vist des del poble de Castellciutat.

Font: Miquel Sirvent Viñas

Data: 29-12-2014

Per últim al turó més occidental s'hi va construir la Torre Blanca. Un altre recinte emmurallat, connectat també amb el castell per mitjà d'un camí cobert. En cas de ser ocupat també es podia aïllar de la resta d'edificis del fort.

Imatge 77: La Torre Blanca. Al segle XX va ser utilitzada com a aquarterament de l'exèrcit espanyol. Tot i que ara ja no ho és no ha obert mai les portes.

Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

A principis del segle XVIII amb l'antic castell en ple

procés de reconversió Castellciutat va esdevenir una de les dotze places fortes de Catalunya. Però el perill de la guerra no semblava immediat, així que el 1705, en els inicis de la Guerra de Successió a la Península, les tropes borbòniques que hi havia

instal·lades al castell transportaren els canons de la fortalesa a Ponts, on semblava que hi farien més falta.

Imatge 78: Les tres fortificacions de Castellciutat vistes des de la carretera de Calbinyà.
Font: Miquel Sirvent Viñas **Data:** 29-12-2014

Els cònsols de la Seu d'Urgell se'n feien creus. Encara no s'havien acabat les obres de reparació i ja es quedaven sense artilleria. Francisco Carreu va creure que era el moment de fer costat a Carles d'Àustria, i per convèncer als cònsols de la Seu va escriure: "Es trobe la ciutat oberta, sens muralles, lo Castell de Ciutat sens guarnició alguna". Raons suficients perquè les autoritats donessin suport a Carreu i perquè es produís el canvi d'obediència.

El nou governador de la plaça va acabar les obres de reparació i fortificació de la plaça que es mostrava sòlida i inexpugnable.

S'havien assegurat les defenses i estaven a punt per rebre a l'enemic. Ara calia una altra mena de reforç, que va arribar el juny del 1706: una companyia de soldats anglesos i holandesos a càrrec del general Josep Moragues, a qui fou atorgada la funció de defensar la plaça.

La guerra es va anar acostant a la Seu d'Urgell. A només vint quilòmetres a l'est de la capital de l'Alt Urgell les tropes borbòniques van atacar l'antic castell medieval d'Aristot. Miquelets i fusellers van aconseguir vèncer l'enemic el dia 20 d'octubre del 1708. Moragues i els seus homes s'havien de multiplicar per cobrir tots els passos del Pirineu. El 10 de juny del 1711, cinc mil soldats francesos dirigits pel general Moret van iniciar el camí cap a la Seu d'Urgell des de Bellver.

L'estiu del 1713 s'inicià el setge sobre Castellciutat. Aquell juliol, els exèrcits imperials havien abandonat la causa catalana. Els catalans s'havien quedat sols i sense possibilitat de demanar reforços militars ni logístics. Els francesos ven veure clar que era el moment d'atacar i el 20 de setembre inicien el bloqueig de la fortalesa.

Per defensar la plaça hi havia quatre companyies del regiment de la Diputació (cent quaranta homes) i dues companyies de miquelets (setanta fusellers). Moragues va demanar a les autoritats municipals subsistències per a resistir el setge. Però els francesos eren més nombrosos i les provisions no durarien més de dotze dies, segons els càlculs del general. Així que el 28 de setembre Moragues va decidir rendir la plaça en el que es coneixia com una capitulació amb honors, que permetia que la guarnició marxés armada a reforçar Barcelona i que poguessin creuar el territori sense entrebancs. Moragues es retirà a Sort.

S'havia perdut el Pirineu, però s'aportava un valuós reforç a la defensa de la capital catalana. Però els borbònics no van complir la seva paraula i els homes de Moragues es van trobar tota mena d'obstacles per arribar a Barcelona, i fins i tot van ser desarmats i retinguts a Martorell. Fet que va provocar que el general tornés a agafar les armes i iniciés de nou la resistència armada per tot el territori català.

En una de les ofensives que Moragues va realitzar, el general va intentar recuperar Castellciutat, però no va tenir èxit.

El Pirineu havia caigut definitivament.

7-CONCLUSIONS

7.1-DEDUCCIONS A PARTIR DEL TREBALL

Un cop finalitzat el treball he de dir que crec que gairebé tots els objectius exposats a l'inici d'aquest han estat assolits. D'aquesta manera he pogut desenvolupar totes les qüestions que em proposava sobre el tema al mateix temps que crec que ha acabat sent un treball útil, que m'ha ajudat a conèixer els fets de la Guerra de Successió a la meva comarca, les causes que van provocar-la i les conseqüències que va comportar. De la mateixa manera, opino que s'ha de valorar tot el que he après en quant a com fer un treball d'investigació històrica en funció dels mitjans dels que he disposat i de les dificultats que m'he trobat, que m'han ajudat en una millor organització, recerca i exposició de la informació.

D'aquesta manera cal especificar que el mitjà més utilitzat ha estat l'Arxiu Comarcal de la Cerdanya, on han sigut de vital importància els documents de l'època que pogut estudiar i tractar en primera persona, un dels objectius que hem plantejava. Per altra banda també han estat de gran importància les exposicions i xerrades a les que he assistit al llarg del procés de recerca, que han esdevingut els únics treballs realitzats sobre el tema estudiat i que m'han ajudat a encarar el treball en base a les dificultats que s'han presentat.

Per últim, he de constatar que el fet més especial i característic del tema ha estat la poca quantitat de recerca que se n'ha fet. Això produeix una sèrie de dificultats a l'hora de desenvolupar certs apartats del treball segons l'existència o no d'informació. Però també pot suposar un avantatge ja que el fet de ser un tema poc estudiat dóna un aire d'originalitat i novetat al treball.

7.2- CONCLUSIONS SOBRE EL TEMA

“Meitat de França, meitat d’Espanya

no hi ha altra terra com la Cerdanya”⁴².

Amb aquests versos Francesc Matheu acabava *l’Himne Cerdà*, i amb aquestes mateixes paraules em prenc jo la llibertat d’acabar aquest treball. En primer lloc perquè crec que no podia haver triat unes millors paraules per resumir en dues línies l’essència de la nostra comarca. En segon lloc perquè és el mateix que van pensar els dos bàndols enfrontats durant el conflicte successori al segle XVIII, era de gran interès per a tots dos tenir el control d’una terra tan especial a nivell de localització, recursos naturals, paratges...

La Cerdanya va ser el bressol de la Catalunya Vella, va donar personatges com Guifré *el Pelós* o els *almogàvers*, que van fer del Mediterrani el *Mare Nostrum*. Però amb el pas del temps va anar perdent importància fins a ésser una zona perifèrica d’Espanya, gairebé aïllada al segle XVI. La seva partició en dos va demostrar el poc interès dels dirigents espanyols en conservar-la.

Tot i els conflictes que van haver-hi, al segle XVIII i els posteriors, però, la comarca no va perdre la seva essència catalana i s’ha convertit en un indret meravellós, influenciat per molts fets i cultures que hi han passat. Però que no han estat estudiats. Penso que la recerca a de la història de la comarca és un tema a desenvolupar en el futur, i amb aquest ànim de continuar estudiant-la acabo el treball.

---

⁴² Matheu, Francesc. *Himne Cerdà (1900-1923)*

8-FONTS D'INFORMACIÓ

8.1-LLIBRES CONSULTATS

ALVAREDA SALVADÓ, Joaquim. *LA GUERRA DE SUCECIÓN DE ESPAÑA (1700-1714)*
Editorial Crítica, Barcelona. 1a edició: 2010.

BADENES I BARBERÀ, Ricard. *DERROTA I EMPREMTA, El segle XVIII.*
Editorial: BARCANOVA, Barcelona. 1a edició: 1991.
Col·lecció: Biblioteca Bàsica d'Història de Catalunya.

BARREGUERO BELTRÁN, Cristina. *DICCIONARIO DE LA HISTORIA MILITAR.*
Editorial Ariel, Barcelona. 1a edició: maig 2000.

BELLMUT FIGUERAS, Joan. *FETS, COSTUMS I LLEGENDES, la Cerdanya i el Baridà.*
Editorial: Pagès editors, Lleida. 1a edició: desembre 1992.
Col·lecció: Fets, costums i llegendes.

BLASI SOLSONA, Joan. *EL CASTELL DE BELLVER DE CERDANYA, una fortalesa de frontera entre França i Espanya.*
Editorial: Farell, Sant Vicenç de Castellet. 1a edició: juliol 2002.
Col·lecció: Nostra Història.

CALVO, José. *LA GUERRA DE SUCESIÓN.*
Editorial: Anaya, Madrid. 1a edició: 1988.
Col·lecció: Biblioteca Básica de Historia, Monografias.

CLOTET, Jaume: *50 MOMENTS IMPRESCINDIBLES DE LA HISTÒRIA DE CATALUNYA.*
Editorial: Columna, Barcelona. 1a edició: setembre 2014.

CUTCHET MOREU, Salvador. *LLÍVIA*
Editat per l'autor 1a edició: maig 1974.

FERNÁNDEZ DÍAZ, Roberto. *LA ESPAÑA DEL SIGLO XVIII.*
Editorial: ANAYA, Madrid. 1a edició: 1990.
Col·lecció: Biblioteca Básica de Historia.

SALES, Núria. *ELS SEGLES DE DECADÈNCIA, s.XVI-XVIII*.

Col·lecció: Història de Catalunya. Volum IV.

Editorial: edicions 62, Barcelona.

1a edició: octubre 1989.

Varis autors: HERNÁNDEZ CARDONA, Xavier i HERNÁNDEZ PONGILUPPI, Guillem.

1714 EL SETGE DE BARCELONA.

Editorial: Angle editorial, Barcelona.

1a edició: novembre 2012.

Varis autors: HERNÁNDEZ CARDONA, Xavier, HERNÁNDEZ PONGILUPPI, Guillem i

R. CASALS, Josep.

BORN 1714, MEMÒRIA DE BARCELONA.

Editorial: Angle editorial, Barcelona.

1a edició: setembre 2014

Varis autors: VIGO, Salvador i PUIG, Xavier.

LA CERDANYA DE FINALS DEL SEGLE XVIII VISTA PER FRANCISCO DE ZAMORA.

Editorial: Garsineu edicions, Tremp.

1a edició: abril 1999.

8.2-REVISTES I PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

AGUILERA, Gemma. *La Nació espoliada*. *Sàpiens*, núm.108 (2011): pàg 48-52.

ALBAREDA, Joaquim. *El proyecto austriacista de la Corona de Aragón*. *Desperta ferro, historia moderna*, núm.3 (2014): pàg 20-23.

ALCOBERRO, Agustí. *Cataluña abandonada*. *Desperta ferro, historia moderna*, núm.10 (2014): pàg 6-9.

ALCOBERRO, Agustí. *El primer conflicte global*. *Sàpiens*, núm.108 (2011): pàg 20-23.

ARCÓN DOMINGUEZ, José Luis. *La batalla de Almansa*. *Desperta ferro, historia moderna*, núm.3 (2014): pàg 32-41.

BÉLY, Lucien. *La guerra de los Borbones*. *Desperta ferro, historia moderna*, núm.3 (2014): pàg 6-11.

CASALS, Àngel i ROTGER, Agnès. *L'oportunitat perduda dels catalans*. *Sàpiens*, núm.108 (2011): pàg 28-31.

CASAS, Sònia. *Les 5 causes de la derrota*. Sàpiens, núm.108 (2011): pàg 46-47.

COLL, Maria. *L'aposta catalana*. Sàpiens, núm.108 (2011): pàg 24-27.

CÒNSUL, Arnau. *Resistència i caiguda de Barcelona*. Sàpiens, núm.108 (2011): pàg 38-44.

CUMPLIDO MUÑOZ, José Ramon. *Un ejército para Felipe V*. Desperta ferro, historia moderna, núm.3 (2014): pàg 24-29.

GARCIA ESPUCHE, Albert. *Lecciones del asedio*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 50-53.

GONZALEZ CAMAÑO, Oscar. *El Once de Septiembre en la historiografía*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 20-23.

HERNÁNDEZ, Xavier. *Los últimos austriacistas. El ejército de Cataluña, 1713-1714*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 14-19.

HERNÁNDEZ, Xavier i RUBIO, Xavier. *Populi y el desafío de Barcelona*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 24-29.

HERNÁNDEZ, Xavier i RUBIO, Xavier. *Un conflicto con estilo. Los ejércitos de la Guerra de Sucesión*. Desperta ferro, historia moderna, núm.3 (2014): pàg 12-18.

LEÓN SANZ, Virginia. *Un capítulo olvidado. El exilio austriacista*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 54-58.

MATA, Jordi. *6 batalles decisives*. Sàpiens, núm.108 (2011): pàg 32-37.

MUÑOZ CORBALÁN, Miguel. *Jorge Próspero Verboom en el sitio de Barcelona*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 30-37.

RUBIO, Xavier. *Once de Septiembre de 1714. El asalto de Barcelona*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 40-48.

STORSS, Christopher. *Gran Bretaña y Cataluña (1705-1714)*. Desperta ferro, historia moderna, núm.10 (2014): pàg 10-13.

STORSS, Christopher. *El dominio del mar. La Armada inglesa en la Guerra de Sucesión*. Desperta ferro, historia moderna, núm.3 (2014): pàg 42-47.

8.3-RECURSOS ONLINE

Documents electrònics:

CASALS, Àngel. *CAUSES I CONSEQÜÈNCIES* (en línia)

<http://www.324.cat/noticia/1364966/comentari/Causes-i-consequencies-Per-Angel-Casals-professor-dhistoria-moderna> (Consulta: 3 octubre 2014)

GONZALEZ BÁRBA, Pedro. *LA TRGICOMEDIA DE LA SUCESIÓN DE CARLOS II* (en línia)

<http://pedrogonzalezbarba.blogspot.com.es> (Consulta: 3 octubre 2014)

GUILLAMET, Josep. *LA BODA DE FELIPE V* (en línia) <http://elpais.com> (Consulta: 25 setembre 2014)

MORENO CULELL, Vicente. *EL DECRET DE NOVAPLANTA* (en línia)

<http://blogs.sapiens.cat> (Consulta: 19 agost 2014)

SÀEZ, Anna. *EL SETGE DE CASTELLCIUTAT, LA FORTALESA PER DOMINAR ELS PIRINEUS*

(en línia) <http://blogs.sapiens.cat> (20 desembre 2014)

VITAL, Ferran. *EL SOMETENT* (en línia) <http://blogs.sapiens.cat> (7 desembre 2014)

Portals temàtics

CATALUNYA I LA GUERRA DE SUCCESSIÓ (1702-1715) <http://1714.mhcat.cat>

CERDANYA www.cerdanya.org

LA MONARQUIA HISPÁNICA

www.cervantesvirtual.com/bib/historia/monarquia/austrias.shtml

LA ESPAÑA DEL BARROCO I EL SIGLO XVIII www.historiasiglo20.org

LA GUERRA DE SUCCESSIÓ www.guerradesuccessio.cat

LA GUERRA DELS NOU ANYS <http://www.geocities.ws>

LAS FORTIFICACIONES DE VAUBAN <http://es.destinationsuddefrance.com>

MONT LOUIS <http://www.fortified-places.com/montlouis>

RUTA 1714 <http://www.ruta1714.cat>

VEGUERIES DE CATALUNYA <http://www.vegueries.com>

Recursos electrònics

Gran Enciclopèdia Catalana www.enciclopedia.cat

8.4-CURSOS, CONFERÈNCIES I VISITES.

CURS: *BARCELONA 1714: setge i resistència*. Universitat d'estiu Ramon Llull, Puigcerdà. 17 i 18 de juliol de 2014.

CONFERÈNCIA: *ENTRE ÀUSTRIES I BORBONS, la Guerra de Successió a la Cerdanya i l'Urgellet*. Centre Cívic Escoles Velles, Bellver de Cerdanya, 13 d'agost de 2014.

CONFERÈNCIA: *BARCELONA 1714 EN IMATGES: ICONOGRAFIA D'UN SETGE*, a càrrec de Xavier Hernández i Guillem H. Pongiluppi. Museu Cerdà, Puigcerdà, 17 d'octubre de 2014.

EXPOSICIÓ: *ENTRE ÀUSTRIES I BORBONS, la Guerra de Successió a la Cerdanya i l'Urgellet*. Arxiu Comarcal de Puigcerdà, juliol 2014.

VISITA: *VISITA ALS ESCENARIS DE 1714 A BARCELONA*, Universitat d'estiu Ramon Llull, Puigcerdà. 19 de juliol de 2014.

VISITA: *BALUARD DE SANT ANTONI*, obres de remodelació del mercat de Sant Antoni, Barcelona. 12 de setembre de 2014.

VISITA: *VISITA ALS ESCENARIS DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA Cerdanya i A L'ALT URGELL*. 27, 28 i 29 de desembre de 2014 i 2 i 3 de gener de 2015.

